

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MİLLÎ KÜTÜPHANE CÖNKLERİNDEKİ GEDÂÎ
MAHLASLI ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME
(Yüksek Lisans Tezi)**

AHMET HAMDÎ SALBAŞ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Eyüp AKMAN

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLÎ KÜTÜPHANE CÖNKLERİNDEKİ GEDÂÎ MAHLASLI ŞİİRLER
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ahmet Hamdi SALBAŞ

DANIŞMAN: Prof. Dr. Eyüp AKMAN

JÜRİ ÜYESİ: Dr. Öğr. Üyesi Aziz GÖKÇE

JÜRİ ÜYESİ: Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman ABDURREZZAK

KASTAMONU-2019

TEZ ONAYI

Ahmet Hamdi SALBAŞ tarafından hazırlanan “Millî Kütüphane Cönklerindeki Gedâi Mahlaslı Şiirler Üzerine Bir İnceleme” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve oy birliği / oy çokluğu ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. Eyüp AKMAN
Kastamonu Üniversitesi

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Aziz GÖKÇE
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
(Jüri Başkanı)

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ali Osman ABDURREZZAK
Kastamonu Üniversitesi

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU

24.106...12019

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Ahmet Hamdi SALBAŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MİLLÎ KÜTÜPHANE CÖNKLERİNDEKİ GEDÂÎ MAHLASLI ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ahmet Hamdi SALBAŞ
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Eyüp AKMAN

Bu çalışmada XIX. yüzyıl âşıklarından Tokatlı Gedâî'nin Millî Kütüphane cönklerinde yer alan şiirleri bir araya getirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Gedâî'ye ait bilinen şiirlerin incelenmesi; aynı zamanda şimdiye kadar yapılan çalışmalarda yer almayan şiirlerin de gün yüzüne çıkarılarak edebiyat âlemine sunulmasıdır.

Çalışmanın giriş bölümünde, âşık tarzı şiir geleneği hakkında bilgilere yer verilmiş, Gedâî'nin yaşadığı yüzyıl olan XIX. yüzyıl âşık edebiyatı ele alınmıştır. İkinci bölümde Gedâî üzerinde yapılan çalışmalar, Gedâî'nin hayatı, edebi kişiliği, üslûbu ve şiirlerinde işlediği temalar ele alınmış, üçüncü bölümde Milli Kütüphane cönklerinde tespit ettiğimiz Gedâî mahlaslı yeni şiirler dil ve üslûp bakımından incelenmiştir. Çalışmamızın dördüncü bölümünde Gedâî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Bu şiirler daha önce yapılmış olan çalışmalarla mukayese edilerek kelime ve mısra farklılıkları dipnotta gösterilmiştir. Yine bu bölümde Gedâî üzerine yapılan önceki çalışmalarda bulunmayan şiirler de yer almıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde ise üzerinde çalıştığımız cönklerin tanıtımı yapılmıştır.

Sonuç bölümünde; yapılan bu çalışma ile ulaşılan sonuçlar belirtilmiş, sözlük kısmında şiirlerde geçen manası bilinmeyen kelimeler açıklanmış, kaynakçada faydalanılan kaynaklar belirtilmiş, ekler kısmında ise cönklerden Gedâî'ye ait yeni tespit edilen örnek metinlerin tıpkıbasımlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gedâî, cönk, yeni şiirler, âşık edebiyatı.

2019, 105 sayfa
Bilim Kodu: 3100

ABSTRACT**ABSTRACT****M.Sc. Thesis****AN EXAMINATION ON THE GEDÂÎ PSEUDONYM POETRY
IN THE NATIONAL LIBRARY CÖNKs**

Ahmet Hamdi SALBAŞ
Kastamonu University
Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Eyüp AKMAN

In this research, the poems involved in the National Library cönks of Gedâî from Tokat, a minstrel of XIX Century, were collected. The aim of this research is to reveal and examine the known poems of Gedâî; and at the same time to present the poems to the realm of literature that have not been included in the studies so far.

In the introduction part of the study, information about the minstrel style poetry tradition was given. Also, XIX Century minstrel literature in which Gedâî lived was discussed. In the second part, Gedâî's life, literary personality, style and themes of his poems were studied. In the third part, new poems of Gedâî pseudonym found in the National Library were examined in terms of language and style. In the fourth part of the research, there are poems belonging to Gedâî. By comparing these poems with the previous studies and the differences in words and verses were indicated in the footnote. In addition, in this section, poems not found in previous studies on Gedâî were also included. In the fifth part of the study, the cönks studied on were introduced.

In the conclusion part; the results obtained through this study were defined and the meaning of unknown words in the poems were explained in the dictionary part. Also the sources used in the bibliography were specified. In addition, the newly identified facsimile texts belonging to Gedâî were included the appendix section.

Key Words: Gedâî, cönk, new poems, minstrel literature.

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın konusunu XIX. yüzyıl Âşık Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden olan ancak yeteri kadar araştırmaya konu olamayan Tokatlı Gedâî oluşturmaktadır. Çalışmada Gedâî'nin hayatı ve mevcut şiirlerinden hareketle sanat anlayışı ve şiirlerinde işlediği temalar ele alınmış, ardından cönklerden tespit ettiğimiz Gedâî mahlaslı şiir metinleri Latin harflerine aktarılmış ve yeni şiirler üslûp bakımından ele alınmıştır. Bu amaçla 18 cönk incelenmiş ve Gedâî mahlaslı 37 adet şiir metni tespit edilmiş ve bu şiirler Latin alfabesine aktarılmıştır. Bu şiirlerden birbirleriyle benzer olanlar silinme veya okunma durumlarına göre bir kez daha ele alınmış, içlerinde iyi durumda olanı şiir metinlerinin dipnotlarında yer alan “*” işaretiyle gösterilen bölüme italik harflerle yazılarak esas metin olarak ele alınmıştır. Esas metinle benzer olan diğer şiirler ise yine aynı bölüme cönk ve varak numaraları verilerek dik harflerle yazılmıştır. Şiir metinleri, çalışmanın dördüncü bölümünde heceli ve aruzlu şiirler olarak iki ayrı kısımda gösterilmiştir. Beyitlerle yazılmış şiirlerin ilk beytinin son mısraı, dörtlüklerle yazılan şiirlerin ilk dörtlüğünün son mısraı şiirlere isim olarak verilmiştir. Şiirlere isim olarak verilen mısraların son kelimelerine göre alfabetik bir sıralama yapılmıştır. Boratav'ın Ahmet Şükrü Esen'in şiirlerini hazırlarken uyguladığı teknik kullanılarak dipnotlarda şiirlere ait “A. Çeşitlenmeler” bölümünde şiirin dörtlük, beyit veya bent numarası dipnot numarası şeklinde verilerek Sadettin Nüzhet, Muhtar Yahya Dağlı ve Sabri Koz'un çalışmalarında ortaya konan şiirlerle bu çalışmadaki şiirler arasındaki farklılıklar 1/1, 1/2, 1/3, 1/4 şeklinde gösterilmiştir. “C. Açıklamalar” kısmında ise asıl metin ile çeşitlenme özelliğindeki metinlerle ilgili açıklamalara yer verilerek bu şiirlerin ait olduğu kaynaklar ve sayfa numaraları “krş.” şeklinde gösterilmiştir. Şiir metinlerinde noktalama işaretlerine yer verilmemiştir. Cönklerde çeşitli sebeplerden dolayı okunamayan ancak diğer çeşitlenmelerden tamamlanan bölümler “[]” köşeli parantez içerisinde gösterilmiş, okunamayan veya şüpheli olduğu düşünülen kelimelerin yanına da “?” soru işareti konulmuştur. Cönk içerisinde silinmiş, yırtılmış veya anlamlandırılmayan yerler ise “/..../” işareti ile gösterilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Gedâî'ye ait bilinen şiirlerin ortaya çıkarılması ve incelenmesi; aynı zamanda şimdiye kadar yapılan çalışmalarda yer almayan şiirlerin de gün yüzüne çıkarılarak edebiyat âlemine sunulmasıdır. Bu noktada çalışmanın dördüncü bölümünde Gedâî ile yapılan çalışmalarda bulunmayan 14 şiire yer verilmiştir. Bu 14 şiirin 6'sı heceyle yazılmış 8'i aruzla yazılmıştır. Hece ile yazılmış şiirler 2 ilâhi, 4 koşma; aruzla yazılmış şiirler ise 3 gazel, 3 kalenderî, 1 divan ve 1 murabbadan müteşekkildir.

Çalışmamızda bana yol gösteren ve yardımlarıyla destek olan danışman hocam Prof. Dr. Eyüp AKMAN'a teşekkür ederim.

Ahmet Hamdi SALBAŞ
Kastamonu, Haziran, 2019

İÇİNDEKİLER

TAAHHÜTNAME	III
ÖZET	VI
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	IX
1. GİRİŞ	1
1.1. Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı	1
1.2. XIX. Yüzyılda Âşık Edebiyatı ve Âşıklık Geleneği	3
2. ÂŞIK TOKATLI GEDÂÎ	7
2. 1. Tokatlı Gedâî'yle İlgili Yapılan Çalışmalar	7
2. 2. Hayatı	9
2. 3. Edebî Şahsiyeti ve Şiirlerinde İşlenen Temalar	12
3. GEDÂÎ MAHLASLI YENİ ŞİİRLERİN DİL VE ÜSLÛP BAKIMINDAN İNCELENMESİ	28
3. 1. Heceli Şiirlerde Dil ve Üslûp	29
3.1.1. Tamlamalar	29
3.1.2. Dinî ve Tasavvufî Kelimeler ve Kavramlar	29
3.1.3. Dinî ve Tasavvufî İsimler	29
3.1.4. Deyimler	30
3.1.5. Yinelemeler	31
3.1.6. Benzetmeler	31
3.2. Aruzlu Şiirlerde Dil ve Üslûp	31
3.2.1. Tamlamalar	31
3.2.2. Dinî ve Tasavvufî Kelimeler ve Kavramlar	32
3.2.3. Dinî ve tasavvufî İsimler	32
3.2.4. Edebî ve efsanevî tipler	33
3.2.5. Deyimler	33
3.2.6. Yinelemeler	34
3.2.7. Benzetmeler	35
4. ŞİİRLER	37
4.1. Heceli Şiirler	37
4.1.1. Koşmalar	37
4.2. Aruzlu Şiirler	49
4.2.1. Gazeller	49
4.2.2. Semâi	55
4. 3. GEDÂÎ MAHLASLI YENİ ŞİİRLER	57
4. 3. 1. Heceli Şiirler	57
4.3.1.1. İlahiler	57
4.3.1.2. Koşmalar	61
4. 3. 2. Aruzlu Şiirler	65
4.3.2.1. Divan	65
4.3.2.2. Gazeller	66
4.3.2.3. Kalenderîler	69
4.3.2.4. Murabba	72
5. CÖNKLERİN TANITILMASI	73

5.1. 06 Mil. Yz. Cönk 22	73
5.2. 06 Mil. Yz. Cönk 34	73
5.3. 06 Mil. Yz. Cönk 35	73
5.4. 06 Mil. Yz. Cönk 57	74
5.5. 06 Mil. Yz. Cönk 120	74
5.6. 06 Mil. Yz. Cönk 135	74
5.7. 06 Mil. Yz. Cönk 136	74
5.8. 06 Mil. Yz. Cönk 139	75
5.9. 06 Mil. Yz. Cönk 144	75
5.10. 06 Mil. Yz. Cönk 156	75
5.11. 06 Mil. Yz. Cönk 158	76
5.12. 06 Mil. Yz. Cönk 168	76
5.13. 06 Mil. Yz. Cönk 187	76
5. 14. 06 Mil. Yz. Cönk 200	76
5.15. 06 Mil. Yz. Cönk 203	77
5.16. 06 Mil. Yz. Cönk 232	77
5.17. 06 Mil. Yz. Cönk 249	77
5.18. 06 Mil. Yz. Cönk 293	77
6. SONUÇ	78
SÖZLÜK	80
KAYNAKÇA	89
EKLER	91
Ek 1. Cönklerden Gedâi'ye Ait Yeni Şiirlerin Tıpkıbasımı	91
ÖZGEÇMİŞ	105

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ş.	: Aruzlu şiir numarası
bkz.	: Bakınız
Dağlı	: Muhtar Yahya Dağlı
H.Ş.	: Heceli şiir numarası
Koz	: Sabri Koz
krş.	: Karşılaştırınız.
Mil.	: Millî Kütüphane
s.	: Sayfa
v.	: Varak
Yz.	: Yazma

1. GİRİŞ

1.1. Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı

Âşık edebiyatı, sade bir dille ve hece vezniyle oluşturulan genellikle bir ezgiyle irticalen söylenen şiirlerden oluşan evveliyatı İslâmiyet öncesi sözlü kültüre dayanan edebiyatımızın adıdır. Bu tarz şiirleri söyleyen ve bu geleneği devam ettiren şâirlere âşık denildiği için bu edebiyata da âşık edebiyatı adı verilmiştir. Her ne kadar kökleri İslâmiyet öncesine dayansa ve ozan-baksı şâir tipine benzetilse de bu edebiyatın icracısı olan âşık tipine XVI. yüzyıla rastlanmaya başlanmıştır. Türk halkının şahsî dertlenmelerini mısralara döken bu şâirler içtimâî olaylar karşısında da halkın hissiyatına yer vermiştir. Başlangıçta âşık terimine tekke edebiyatında rastlanmıştır. Ahmet Yesevi hazretleri ve Yunus Emre gibi Hak âşıkları şiiri İslâm'ın esaslarını yaymak için bir araç olarak kullanmışlardır. Özellikle asker şairlerin başlattığı ve klasikleşen özellikleriyle kendine has bir şekle bürünen ve zaman içinde değişerek günümüze gelen şiir geleneğinin adına “Âşık edebiyatı” bu geleneğin icracılarına da âşık denilmeye başlamıştır (Çobanoğlu,2007). XVI. yüzyıldan sonra Anadolu’da dinî konular dışında şiirler söyleyen ve diyar diyar gezen âşıklar sıkça görülmeye başlamıştır. Köprülü de (2012, s. 172) “sadece, XVI.-XX. ve hatta XVII.-XX. asırlar esnasında Anadolu’da yetişen ve oldukça mebzul eserleri ve edebî an’aneleri zamanımıza kadar devam edip gelen saz şâirlerine mahsus bir şiir tarzını kastetmekteyiz”. diyerek âşık edebiyatının başlangıcını XVI- XVII. yüzyıl olarak belirtir. Köprülü’nün XVI. yüzyılı net olarak belirtmemesi sebebi bu asırda Koroğlu dışında kudretli bir âşığa rastlanmamasıdır. XVII. yüzyılda Karacaoğlu, Âşık Ömer, Kayıkçı Kul Mustafa gibi güçlü şâirlerin yaşadığı düşünülürse Köprülü’nün niçin bu ikileme düştüğü daha iyi anlaşılır. Yine de Köprülü âşık edebiyatının başlangıcı konusunda kesin ifadeler kullanmamıştır. “XIV-XVI. yüzyıllar arası yaşayan ozan-baksılara ait metinlerin olmaması bizim bu konuda sağlıklı değerlendirme yapmamızı engellemektedir” (1962, s. 29). diyen Köprülü dolaylı olarak âşık edebiyatının köklerinin daha eskiye dayandığını belirtir.

Âşık edebiyatının ortaya çıkmasını Köprülü ve Günay, XIII.-XVI. yüzyıllarda büyük faaliyet gösteren Bektâşî tekkelerine dayandırmaktadır. Bu durumu Günay şu cümlelerle açıklamaktadır:

XV. asrın ilk yarısından sonra Hurufilik, Bektaşî tekkelerine ve oradan da Yeniçeri ocağına girince Yeniçeri ortalarındaki şairler, görünüşte bir tasavvuf rengi altında daha serbest tarzda mey-şarap ve sevgiliden bahsetmeye başlamışlardır. Bu devirde Bektaşî Edebiyatı, Tekke Edebiyatı'ndan ayrılarak bütünüyle bağımsız ve özel bir mahiyet almıştır. Tekke Edebiyatı'nın en dikkat çekici kısmı olan Bektaşî Edebiyatı diğer tarikat edebiyatlarından sonra Âşık Edebiyatı'nı vücuda getirmiştir. Bugünkü Âşık Edebiyatında Bektaşî fikir ve eğilimleri ağır basmaktadır. Âşıkların bir kısmı Halvetî, Kadîrî, Mevlevî olmalarına rağmen, hepsinde Bektaşî ruh ve edası hâkimdir. Âşıkların büyük bir kısmının Bektaşî olan Yeniçeriler arasında yetişmeleri de bu hususta çok etkili olmuştur (Günay, 2015, s. 42).

Günay'ın ifadelerine göre Bektaşî tekkeleri asıl işlevinden uzaklaşınca tasavvuf inancı adı altında inceden inceye maddî aşk teması işlenmeye başlamıştır. Şiiri bir irşat vasıtası olarak kullanan “Hak âşıkları” yerini “Halk âşıkları”na (Çobanoğlu, 2007, s. 12) bırakmıştır. Bu yüzyıldan sonra tekkeler, gerçek işlevini yitirmiş Müslümanların İslâmiyet'in ahkâmını öğrenmek ve ibadet etmek dışında toplu bir şekilde eğlenip sosyo-kültürel faaliyetlerde bulundukları kurumlardan biri olmuştur.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru âşık edebiyatının gelişiminde mekan olarak kahvehaneler görülmeye başlamıştır. Yıldırım “kahvehaneler, Türk toplum hayatında değişim ve kamuoyu oluşturma işlevinin yanı sıra, her türlü bilgi ve haberin de iletişim ve dağılım odağı durumundadır. Dinlenme, eğlence, fikir alış veriş ve gösteri ortamıdır. Edebî sohbetlerin yer aldığı, kahve içimi sırasında dostlukların koyulaştırıldığı bir mekandır” (2000, s. 349). diyerek kahvehanelerin kültürel ve sosyohayatta önemli bir yere sahip olan bir mekan olduğunu söyler. Yine bu yüzyıldan başlayarak toplumsal gelişim ve değişim sebebiyle “ozanlık geleneği” isim değiştirerek yavaş yavaş “âşıklık geleneği” ismini almıştır. Çobanoğlu âşıklık geleneğinin İstanbul merkezli ve kahvehane odaklı olduğunu söyleyerek kahvehanelerin âşıklık geleneğindeki önemine dikkat çeker (Çobanoğlu, 2007, s. 12).

XVII. yüzyıla gelindiğinde âşık edebiyatı gelişimini tamamlamış, gelenekleri ve kendine has kurallarıyla altın çağını yaşamıştır. Âşık edebiyatına damga vuran Gevherî, Karacaoğlu, Ercişli Emrah gibi büyük şairlerin yetiştiği bu yüzyılda ürünler nicelik bakımından önemli bir düzeye geldiği, nitelik yönünden ise zirveye ulaştığı görülür (Artun, 2015, s.308). Bu âşıkların bir kısmı şiirlerini sâde halk diliyle yazarken diğer kısmı ise medrese ve divan edebiyatı kültüründen etkilenecek Arapça ve Farsça tamlamalarla yüklü bir dili tercih etmişlerdir.

XVIII. yüzyılda sayı bakımından çok şair ismi zikredilse bile bu şairler divan edebiyatına ilgi duydukları için usta bir âşık yetişmemiştir. Divan edebiyatını taklit eden ancak aruzu iyi kullanamayan âşıklar özgünlüğü yakalamaktan uzak kalmışlardır. Köprülü, bu dönemde kahvehânelerde, bozahânelerde ve panayırılarda ellerinde sazlarıyla şiir terennüm eden âşıklık geleneğinden yetişme âşıklardan başka, teknik ve ilham itibarıyla bu tarzda manzumeler yazan şairlere de her tarafta rastlandığını söyler (2004, s.343). Âşıklığın çok yaygın olduğu bir dönemde geleneğe yeni bir soluk getirilememiştir. Sakaoğlu'nun da (1998, s. 383) belirttiği gibi XVIII. yüzyıl “vasat bir anlayışa sahip şairlerin kendi güçleri oranında eser bırakabildikleri bir dönem olmuştur.” Ifadesinden anlaşılacağı üzere XVIII. yüzyıl âşıklık geleneği açısından kısır bir dönemdir.

1.2. XIX. Yüzyılda Âşık Edebiyatı ve Âşıklık Geleneği

Âşıklık geleneği açısından son derece kısır bir yüzyıl olan XVIII. yüzyılın aksine XIX. yüzyıl çok parlak bir asırdır. Sakaoğlu (1998, s. 385) “XIX. yüzyıl, Türk saz şiiri tarihinin en önemli ve en parlak devridir. Bu yüzyılda yetişen sanatkarlar, Türk saz şiirinin en başarılı ve en kalıcı sesleri olmuşlardır.” diyerek bu asrın âşıklık geleneği açısından zirve bir devir olduğuna dikkat çekmiştir.

Bu dönemde divan şiirinin etkisiyle âşıklık geleneğinin karakteristik özelliği olan sade dille şiir söyleme yerini ağır ve sanatlı bir dile şiir söylemeye bırakmıştır. Sakaoğlu (1998, s. 385) 'nun ifadesiyle bu yüzyılda “dikkati çeken başlıca özelliği, aruzlu türlere de ağırlık verenlerin çoğunlukta olması, bir Karacaoğlu, bir Ercişli Emrah gibi sade dille söyleyenlerin az olmasıdır.” diyerek bu konuya dikkat çekmiştir.

XIX. yüzyıl âşıklık geleneğinin önemli bir özelliği de işlenen konuların çeşitlenmesidir. Bu yüzyıla kadar maddî aşkı safiyane bir hissiyatla terennüm eden bu şiir anlayışını benimseyen âşıklar, bu dönemde sosyal ve siyasî çalkantılar sebebiyle işledikleri temayı çeşitlendirmişlerdir. Köprülü, bu dönemde âşıkların büyük rağbet gördüğünü, hükümetlerin de bundan istifade ederek devletçe yapılan yenilikleri ve siyasi olayları, millete güzel dille anlatmaları için âşıkların şiirlerini propaganda aracı olarak kullandıklarını söyler (Köprülü, 2004). Ayrıca “Tanzimat sonrası oluşturulmaya çalışılan yeni edebiyat anlayışının Ziya Paşa gibi temsilcileri başta

olmak üzere Batı’da halk şiirinin taşıdığı değerden mülhem olarak yaptıkları değerlendirmeler de hiç şüphesiz söz konusu âşık tarzının güç ve kuvvet kazanarak ön plana çıkma sürecinin en önemli katalizörlere arasında görülmelidir” (Çobanoğlu, 2007).

XIX. yüzyılda âşık geleneği için en önemli gelişme usta- çırak ilişkisinin esas alındığı “Âşık Kolları”nın ortaya çıkmasıdır. Doğan Kaya bu kolları şu şekilde belirlemiştir:

“Emrah Kolu (Tokat, Kastamonu yöreleri)

Emrah: Gedaî, Meydanî, Tokatlı Nuri.

Meydanî’nin çırakları: Kemalî, (Onun çırağı: Hasan, Hasan’ın çırağı ise: İhsan Ozanoğlu).

Nuri’nin çırakları: Gayretî, Ceyhunî.

Ceyhunî’nin çırakları: Cemalî, Mevcî, Nagamî, Bedrî, Arap Hızrî, Mes’udî, Şermî, Cesurî, Seyhunî, İlhamî, Pesendî.

Şenlik Kolu (Doğu Anadolu, Azerbaycan)

Hasta Hasan’ın çırakları: Nuri, Şenlik.

Şenlik’in çırakları: Bala Kişi, İbrahim, Gazeli, Ali, Bala Mehmet, Namaz, Kasım, Asker, Mevlüt, Nesib, Süleyman, Hüseyin, Gülistan.

İbrahim’in çırakları: Çerkez, İlyas, (Çırağı: Rüstem Alyansoğlu), İsrafil, Hüseyin.

Kasım’ın çırakları: Nuri Şenlik, Yılmaz Şenlik, Şeref Taşhova, Fikret Şenlik, Dursun Durdağı, Salih Şenlik, Şevki Halıcı, Abbas Seyhan, İslam Erdener, Mehmet Hicranî.

Şeref Taşlıova'nın çırakları: Sadrettin Ulu, Nuri Şahinoğlu, Hikmet Arif Ataman, Şah İsmail.

Gülistan'ın çırakları: Murat Çobanoğlu, Nusret Yurtmal, Hakkı Baydar, Murat Yıldız.

Murat Çobanoğlu'nun çırakları: Mürsel Sinan, Arif Çiftçi, Metin Bektaş. Murat Yıldız'ın çırakları: Günay Yıldız, İlgar Çiftçioğlu, Mahmut Karataş.

Sümmanî Kolu (Erzurum yöresi)

Sümmanî'nin çırakları: Şevki Çavuş, Fahri Çavuş, Ahmet Çavuş, Mevlüt. Şevki Çavuş'un çırağı: Hüseyin Sümmanioğlu (Onun çırağı: Ömer Yazıcı) Fahri Çavuş'un çırağı: Nusret Yazıcı (Onun çırakları ise: İsrail Taştan ve Ebubekir (Zamanî)).

Ruhsatî Kolu (Sivas yöresi):

Kusurî'nin çırağı: Ruhsatî.

Ruhsatî'nin çırakları: Meslekî, Minhacî, Emsalî.

Meslekî'nin çırakları: Zakirî (Noksanî), Ali.

Emsalî'nin çırakları: Gülhanî, Mahsubî.

Diğer: Sanatî, Feryadî, Bekir Kılıç, Tabibî, Firakî, Zakir, Gafilî, Hamza, Hasan (Sızırılı), Hitabî, Nedimî, Memiş Eroğlu, Kelâmî, Kenanî, Ehramî, Dilhunî.

Dertli Kolu (Bolu-Kastamonu-Çankırı yöreleri)

Dertli'nin çırağı: Geredeli Figanî.

Figanî'nin çırakları: Pinhanî, Cudi, Naili.

Nailî'nin çırağı: Yorgansız Hakkı.

Huzurî Kolu (Artvin)

Huzurî'nin çırakları: İzharî, Zuhurî, Fahrî.

Diğer: Cevlanî, Müdamî, Pervanî.

Derviş Muhammed Kolu (Malatya Yöresi)

Derviş Muhammed'in silsile hâlinde birbirini yetiştiren çırakları: Âşıkî, Şah Sultan, Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Hasan Hüseyin.

Deli Derviş Feryadî Kolu (Sivas-Kangal)

Deli Derviş Feryadî, Fahri (Süleyman), Suzanî, Revanî, Efganî, Figanî (Abidin Şimşek), Cemal Koçak, Cemal Özcan” (Kaya, 1997).

Sonuç olarak XIX. yüzyıl XVII. yüzyıla birlikte âşıklık geleneğinin en verimli dönemi olmuştur. Bu yüzyılda yetişen âşıklar gerek verdikleri eserlerin sayısı bakımından gerekse işledikleri temaların çeşitlenmesi bakımında âşıklık geleneğine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Çoğu belli bir eğitim almış olan ve günümüzde dahi isimlerinden söz ettiren âşıklardan bazıları şunlardır: Seyrânî, Gedâî, Sürûrî, Dertlî, Erbâbî, Meslekî, Bayburtlu Zihnî, Kusurî, Muhibbî, Erzurumlu Emrah, Dadaloğlu, Ruhsatî, Tokatlı Nûrî, Zileli Ceyhûnî, Sümmânî, Figânî...

2. ÂŞIK TOKATLI GEDÂÎ

2. 1. Tokatlı Gedâî'yle İlgili Yapılan Çalışmalar

1. Nüzhet, S. (1933). *Beşiktaşlı Gedâî. İstanbul: Semih Lütfi Sühulet Kütüphanesi.*

Sadettin Nüzhet tarafından 1933 yılında yayımlanan bu eser, Gedâî üzerine müstakil olarak yapılan ilk çalışmadır. Kitap Semih Lütfi Sühulet Kütüphanesi tarafından yayımlanmıştır. 108 sayfadan oluşan bu eserde Sadettin Nüzhet öncelikle Gedâî'nin hayat hikâyesini dört bölümde anlatmıştır. Şiirler bölümünde ise destan başlığı altında dört şiir; koşma başlığı altında yirmi sekiz şiir; divan başlığı altında on üç şiir; semaî başlığı altında on yedi şiir; yedekli semaî başlığı altında bir şiir; gazel başlığı altında yedi şiir olmak üzere toplam yetmiş şiire yer vermiştir. Daha sonra ilave olarak eklenen bölümde ise bir koşma, bir divan ve bir semâî olmak üzere üç şiir eklenmiş böylece toplam yetmiş üç şiir yayımlanmıştır.

2. Dağlı, M. Y. (1943) *Bektaşî Edebiyatından Tokatlı Gedâyî Hayatı ve Eserleri, Maarîf Kütüphanesi, İstanbul*

1943 yılında Muhtar Yahya Dağlı tarafından yayımlanan bu eser, Sadettin Nüzhet'in eserine göre daha geniş bir muhtevaya sahiptir. Dağlı çalışmasında yirmi yedi divan, yirmi üç semaî, bir yedekli semaî, beş kalenderî, yetmiş koşma, bir satranç, iki destan, on yedi tahmis, üç mersiye olmak üzere toplamda yüz elli iki şiire yer vermiştir. Yazar, eserin birinci bölümünde Gedâî'nin hayatı üzerinde durmuş, Sadettin Nüzhet'in aksine şâirin Beşiktaşlı değil Tokatlı olduğunu gerek şiirlerinden gerekse Gedâî'nin manevî oğlu Doktor Ali Rıza'dan aldığı bilgilerle ispatlamıştır. Eserin ikinci bölümünde de şiirlere yer vermiştir. Eser toplamda 148 sayfadan oluşmaktadır.

3. Köprülü, F. (2004) *Saz Şâirleri, Akçağ, Ankara.*

Hem bir edebiyat tarihi hem de antoloji özelliği gösteren bu eserin 4. cildinde Köprülü, Beşiktaşlı Gedâî başlığı altında iki koşma ve bir de divan olmak üzere toplam üç şiire yer vermiştir.

4. Koz, M.S. (2009) *Ahmet Şükrü Esen'e Armağan, Özal Matbaası, İstanbul.*

Sabri Koz tarafından hazırlanan ve Ahmet Şükrü Esen'in derleme defterlerindeki şiirlerin toplandığı bu eserde Gedâî'ye ait otuz bir şiirin yanında Gedâî'nin hâl tercümesine de yer verilmiştir.

5. Çobanoğlu, Ö. (2007). *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul, 3F Yayınevi, İstanbul.*

Özkul Çobanoğlu eserin 21. maddesinde Âşık Beşiktaşlı Gedâî başlığı altında Gedâî'nin kısa bir hâl tercümesinin yanında İstanbul temalı üç şiirine ve bir de “Karı Koca Destanı”na yer vermiştir.

6. Artun, E. (2015). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Karahan Kitabevi, Adana.*

Eserin on birinci bölümünde “19. Yüzyıl Âşık Edebiyatı” başlığı altında Gedâî'ye yer verilmiştir. Gedâî'nin kısa hâl tercümesi ile iki şiiri yer almaktadır.

7. Akbalık, E. (2016) *XIX. Asır Âşıklarından Beşiktaşlı (Tokatlı) Gedâî: Şâirliği ve Şiiri Üzerine Bazı Mülâhazalar, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt / Sayı LII*

Esra Akbalık, XIX. asır âşıklık geleneğini hakkında bilgi verdikten sonra Gedâî'nin hayat hikâyesini ele almıştır. Daha sonra Gedâî'nin edebî kişiliği, şâirliği ve şiirleri üzerinde durmuş, şairin heceli ve aruzlu şiirlerini ayrı ayrı tanıtmıştır.

8. Kuşdemir, O. F. (2014, Eylül). *Tokatlı Gedâî'nin Tasavvufî Şiirleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Tokat.*

Bu bildiride Sadettin Nüzhet ve Muhtar Yahya Dağlı'nın kitapları esas alınarak Gedâî'nin kısa bir hal tercümesi verildikten sonra şiirlerindeki dinî-tasavvufî halk edebiyatı unsurları ele alınmış ve bu şiirler açıklanarak şâirin tasavvufî yönü irdelenmiştir.

2. 2. Hayatı

19. yüzyılın önemli âşıklarındandır. Beşiktaşlı Gedâî veya Tokatlı Gedâî olarak bilinir. Doğum yeri ile ilgili çeşitli rivâyetler vardır. Gedâî ile ilgili ilk kapsamlı araştırmayı yapan Sadettin Nüzhet onun Valde Çeşmesi'nde doğduğunu söyler ve bu âşığı Beşiktaşlı Gedâî olarak edebiyat dünyasına tanıtır. Ancak 1943 yılında Muhtar Yahya Dağlı, Gedâî'nin hâl tercümesi üzerine uzun araştırmalar yapmış ve Gedâî'nin manevi oğlu olan Doktor Binbaşı Ali Rıza ile yaptığı uzun mülâkatlar neticesinde şâirin uzun süre Beşiktaş'ta yaşadığı için galat olarak Beşiktaşlı Gedâî denildiğini söyler. Muhtar Yahya Dağlı'nın verdiği bilgilere göre şâirin asıl adı Ahmet'tir. H. 1242/ M. 1826'da Tokat'ta doğmuştur. Babası Tokat'ta kerestecilik ile uğraşmaktadır ancak babasının ismini öğrenmek mümkün olmamıştır. Uzun süre İstanbul'un Beşiktaş semtinde yaşadığı için Beşiktaşlı Gedâî olarak anılmaktadır. İlk tahsilini çocukluk yıllarında yapmış. Bu tahsili bitirdikten sonra babasının yanında kereste dükkânında çalışmaya başlamıştır.

Gedâî, orta boylu, çember sakallı, beyazca renkli, söz ve sohbeti dinlenir, lâtifeyi sever bir adamdı. (Sadettin Nüzhet 1933, s. IX). İyi bir eğitim alan Gedâî yaşı ilerleyip gürbüz bir çocuk olunca bir kıza âşık olur ve hayatı değişmeye başlar. Büyük bir aşkla bağlandığı bu kıza evlenmek isteyen Gedâî kızın babasının bu evliliğe yanaşmaması üzerine üzüntüye gark olur. Gedâî'nin sazla tanışmasına sebep olacak bu olayı Muhtar Yahya Dağlı şöyle anlatır:

Büyük bir sükutu hayale ve çok güzel bir emelin ufulüne maruz kalan âşıklar, bu vaziyetten fena halde üzülmüşler ve sıkılmışlar. Hele Gedâî kendine hâkim olamayarak işi avareliğe, derbederliğe çevirmiş, babasının dükkânına uğramamağa, ötede beride serseri bir halde dolaşmağa başlamış. Ana, baba bu hali gördükçe teessüre kapılmışlar, huzur ve rahatları bozulmuş, saadet içinde yaşayan bir ailenin saadeti sarsılmış, düzeni çığırından çıkmıştır. Fakat vaziyetin bu tarzda devamı Gedâî için de ana baba için de büyük elem ve kederler doğuracağı düşünülerek buna bir çare aramış ve en nihayet elbirliği ile Gedâî'yi yine Tokat'ta bulunan bir ailenin kızı ile evlendirmeye karar vermişler ve bunu Gedâî'ye söyleyerek bu kızın sevgilisine çok benzediğini ve onun tam mânâsı ile bir eşi olduğunda ısrar eylemişlerdir. Bidayette çok itirazlarda bulunan Gedâî en nihayet, ana, baba ve akrabasının arzularını kıramamış ve bu kıza evlenmeye razı olmuştur. Ne çare ki zıfâf gecesi Gedâî kızın yüzünü görünce ya eski sevgilisine benzememesinden veyahut sevemeyeceğini anlamış olmasından olacak, kıza el değdirmeden derhal gelin odasını terk edip kendini sokağa atıverince bu güzel teşebbüs akamete uğramakla neticelenmiştir.

Bu hal karşısında ana, baba büyük bir ye'se düştükleri gibi Gedâî; bir defa eski sevgilisinin sevgisine hürmet göstermemek, fazla olarak evlenmeye söz verdiği kıza da terk etmekle katmerli olarak iki suç işlediğini düşünmekle büyük ıstırap ve azap duyguları içinde kıvrınmağa başlamış ve hele bu günahları yüzünden pek müteessir

olan ilk sevgilisinin içli bir hastalığa tutulup genç yaşta ölüvermesi Gedâî'yi bütün bütün akıl ve şuurdan etmiştir. (Dağlı, 1943, s. 7).

Bu sıkıntılı günlerinde Gedâî'yi arkadaşları sazlı sözlü meclislere götürmüş, teselliye mûsiki perdelerinde arayan Gedâî artık bu meclislerin müdavimi olmuştur. Babasının kereste dükkânına uğramayan Gedâî Tokat'ta bulunduğu müddetçe şiir okumayı iş edinmiştir. Gedâî çok kısa zamanda bu alanda yetişmiş ve diğer âşıklarla yarışacak seviyeye gelmiştir.

Gedâî'nin mahlas almasıyla ilgili çeşitli rivâyetler vardır. İsmail Özmen, Mehmed Ali Hilmi Dede'nin ona Gedâî mahlasını taktığını söyler (Özmen, 2009, s. 413). Muhtar Yahya Dağlı ise Gedâî'nin mahlasını Yesâri Baba'nın verdiğini söyler ve bu olayı şöyle anlatır:

Bu hengâme ile geçen günlerin birinde, kahvenin içine simasından nur saçan, gözlerinin içi gülen ve etrafa neşe ve şetaret veren bir Bektaşî babası girivermiş. Hoş beşten ve muttat selâmlardan sonra Gedâî ve arkadaşları sazlarının tellerini oynatmağa başlamışlar, usulünde ve yolunda çalınan sazlardan, okunan şairlerden memnun kalan Bektaşî babası bu gençleri takdir etmiş ve daha fazla muvaffak olmaları temennisinde bulunmuştur. Öteden beri sürüp gelen bir teamüle göre şiir söyleyen şâirlerin birer mahlası olması icab edeceğinden Bektaşî babası bu genç şâirlerin mahlaslarını sormuş, fakat hiçbirinin böyle bir isim almadığını anlayınca:

- Üstatlarımızın yaptıkları gibi sizin de birer mahlasınız olmalıdır, demiş.

Bu söz üzerine genç şâirler bu mahlas isimlerinin verilmesini Bektaşî babasından rica etmişler ve bu işi ona bırakmışlar. Bu müsaade üzerine baba hepsine birer ad verdiği gibi Ahmed'e de Gedâî mahlâsını takmış. (Dağlı, 1943, s. 9).

Tokat'ta âşıklar içinde hatırı sayılır bir yere sahip olan Gedâî, asıl şöhretini İstanbul'da yakalamıştır. İsmi belirlenemeyen bir savaş sebebiyle askere çağrılan Gedâî bu savaşta esir düşer ve kısa süren bu esaret bitince İstanbul'a gelir. İstanbul'un Kumkapı, Tavukpazarı, Yenikapı semtlerindeki kahvehanelerde şiir meclislerine iştirak eder. Bu semtlerde Dertli başta olmak üzere birçok âşıkla karşılaşmış ve kendisini bu alanda daha da geliştirmiştir. İstanbul'un güzelliği onu cezbetmiş ve şiir yazıp söylemeye teşvik etmiştir. Uzun süre Beşiktaş'ta oturmuştur. Bu durum yukarıda da bahsettiğimiz gibi Beşiktaşlı Gedâî olarak anılmasına sebep olmuştur.

Rumelihisarı'ndaki Bektaşî dergâhına gidip o vakit mezkûr dergâhın şeyhi bulunan Nafi Baba eli ile Bektaşiliğe intisap edince daha fazla tekâmül etmiş ve bu dergâha devam eden İstanbul'un edip, şâir filozof, muharrir gibi insanları ile sık sık görüşmekle kemalâtını arttırmağa muvaffak olmuştur (Dağlı, 1943, s. 14). Dağlı bu ifadeleri kullansa da

Gedâî'nin Bektaşî olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Zira Sadettin Nüzhet'in kaydettiği yetmiş üç şiir ve Muhtar Yahya Dağlı'nın kaydettiği yüz elli iki şiir göz önünde bulundurulduğunda, yazmış olduğu üç mersiye, doğrudan Hacı Bektaş'ı konu ettiği birkaç şiiri ve bazı şiirlerinde kullandığı “Mansur, Düldül, Zülfikar” gibi motifler hariç tutulacak olursa somut bir Bektaşilik izinden bahsedilmez. (Akbalık, 2015, s. 7). Sadettin Nüzhet, Gedâî'nin Bektaşî olduğunu söylese de Bâtınlık eğilimi gösteren manzumeler kaleme almadığını belirtir. Yine bu konuyla ilgili Akman (2014, s. 281) “Fakat unutulmamalıdır ki XIX. yüzyıl saz şâirlerinin çoğu Bektaşîliğe meyletmiş ve bu tarz şiirler yazmıştır.” diyerek bu dönemde birçok şairin Bektaşî şairlerin kullandığı kelime, isim ve kavramlara yer verdiğini belirtir.

Bir dönem sarayda çalışan Gedâî, Sultan Abdülhamid Han tahta çıkınca saraydaki görevine son verilmiş ve kendisine emekli maaşı bağlanmıştır. Geçimini arzuhalcilik yaparak sağlayan Gedâî şiir ile uğraşısını da devam ettirmiştir. Kaleminin kuvvetli olması ve iş bitirici yazılar yazması sebebiyle sarayda yazı işleriyle ilgili bir vazifeden emekli olduğu kanaatinde olduğumuz Gedâî, arzuhalcilikten ciddi para kazanmış ve bu işi uzun yıllar devam ettirmiştir.

Gedâî ömrünün sonuna doğru felç geçirmiş. İyi bir tedavi süreci geçirmesine rağmen iyi olamayıp ikinci bir felç vakası yaşayıp yatağa düşmüştür. Gedâî'nin öleceğini bilmesi ve vasiyetini yapması dikkate değerdir. Bu olayı Muhtar Yahya Dağlı şöyle anlatır:

Şâir, her fânîye mukadder olan akıbetin kendisine de gelmiş olduğunu sezerek küçükten beri büyüttüğü ve mektepte okuttuğu mânevi evlâdı Doktor Ali Rızaya:

— Oğlum, bugün mektebe gitme ve benim yanımdan ayrılma, demiş. Doktor Ali Rıza, hususî imtihanları olduğundan Tıbbiye'ye gitmek mecburiyetinde olduğunu söyleyince; hakikati söylemek zaruretinde kalan Gedâyî:

— Oğlum, sen mektebe gitmeği düşünüyorsun. Haklısın. Fakat zannedersen bugün ben öbür dünyaya gidiyorum. Bari son nefesimde yanımda sen bulun. Bu meşru mazereti mektep idaresine söylersen seni tekrar imtihana kabul ederler. dedikten sonra, yattığı yastığı kaldırıp orada duran beş altın lirayı göstererek:

— Oğlum, şu beş lira ile benim ölümüne ait masrafları yaparsın. Kimseye borcum yok. Bu para lüzumlu olan masraflara kâfidir. Başka paraya hacet yok. Yalnız Beşiktaş muhafızı Hasan Paşa'ya gider, selâmımı söylersen ve benim cenazemi bekletmeyip Üsküdar semtinde bir yere naklettirmek ricamı arz edersen. demiş ve gözlerini son defa kapadıktan sonra bir daha açamayarak hayata veda etmiş, göçmüştür. (Dağlı, 1943, s. 17).

H.1317 /M. 1899'da vefat eden Gedâî'nin defnedildiği yer de ihtilaflıdır. Dağlı, Gedâî'nin manevi oğlu Doktor Ali Rıza'ya dayandırarak Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildiğini söylese de daha sonra şu açıklamayı yapmıştır:

“Mezarının bulunduğu yeri yukarıda Doktor Ali Rıza'nın verdiği ifadeye nazaran- kendi arzusu üzerine-Karacaahmet diye işaret etmiştim. Sonraları Beşiktaş'ta “Yahya Efendi” Dergâhı'na gömüldüğüne dair haberler aldım. Bunun üzerine yeniden tetkikatta bulundum. Bu işle yakından alâkadar olan sayın dostum Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Yahya Efendi Dergâhı'na giderek şairin mezarını araştırmış ise de bu namda bir esere tesadüf etmemiştir. Tetkikatın biraz daha tamiki neticesinde Beşiktaş'ta Yenimahallede “Abbasâğa” Mezarlığında ve torunu “Şemseddin” ile yanyana medfun olduğu anlaşıldı ise de ne kendinin ve ne de oğlunun mezarlarına ait hiçbir ize tesadüf edilmemiştir. Karacaahmet Mezarlığında da bu namda bir kabir görülemediğine göre maalesef şairin defnedildiği yeri hakkile tayin etmek kabil olmadı.” (Dağlı, 1943, s. 17).

Bizim kanaatimizce Gedâî'nin vefatında manevî oğlu Doktor Ali Rıza Bey yanında bulunduğu için onun ifadesi dikkate alınmalıdır. Gedâî vasiyetini verirken Üsküdar semtine gömülmek istemiştir. Bu yüzden kesin olmamakla birlikte Gedâî, Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığına defnedilmiştir.

2.3. Edebî Şahsiyeti ve Şiirlerinde İşlenen Temalar

Gedâî hakkında sınırlı bilgilere sahip olsak da onun şiirlerinden hareketle dönemin önde gelen şâirleri arasında olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar şâirin elimize az sayıda şiiri geçse de “Bu şâirin büyük bir divanı olduğunu gerek manevi evladı gerek dostları kati bir lisanla ifade etmişlerdir.” (Dağlı, 1943, s. 18). Biz de onun bir divan sahibi olmasına delil olarak Vasef-ı İstanbul adlı destanından şu mısraları gösterebiliriz:

“Ya mâni ya şarkı okur geçenler

Kimi tanbur çalar beste heceler

Bir saz alup şâir oldu niçeler

İmtihana çeker sâhip dîvanı” (Sadettin Nüzhet 1933, s.14).

Bu mısralarda imtihana çekilmek istenen âşığın Gedâî olma ihtimali yüksektir. Bu ifadelerden ve tespit ettiğimiz yeni şiirlerden hareketle Gedâî'nin divan sahibi bir âşık olduğu sonucuna varırız.

Gedâî üzerine müstakil olarak ilk çalışmayı Sadettin Nüzhet yapmıştır. Destan başlığı altında dört şiir, koşma başlığı altında yirmi sekiz şiir, divan başlığı altında on üç şiir, semaî başlığı altında on yedi şiir, yedekli semaî başlığı altında bir şiir, gazel başlığı altında yedi şiir olmak üzere toplam yetmiş şiire yer vermiştir. Daha sonra ilave olarak eklenen bölümde ise bir koşma, bir divan ve bir semaî olmak üzere üç şiir eklenmiş böylece toplam yetmiş üç şiir yayımlanmıştır. 1943 yılında Muhtar Yahya Dağlı tarafından *Bektaşî Edebiyatından Tokatlı Gedâyî Hayatı ve Eserleri*, adlı çalışma Sadettin Nüzhet'in eserine göre daha geniş bir muhtevaya sahiptir. Dağlı çalışmasında yirmi yedi divan, yirmi üç semaî, bir yedekli semaî, beş kalenderî, yetmiş koşma , bir satranç, iki destan, on yedi tahmis, üç mersiye olmak üzere toplamda yüz elli iki şiire yer vermiştir.

Ahmet Talat Onay Âşık Tokatlı Nuri adlı eserinde Gedâî'nin Emrah'ın çırağı olduğunu söylese de “Bu rivayetin doğruluğu hakkında kat'i bir şey söylenemez fakat herhâlde Gedâî **kuvvei kalemiyyesi** var olan bir şâirdir. Kendisinin arzuhalcilik etmesini de bunu ispat eder. Şiirlerinde muvaffakiyet gösterdiğini vücûda getirdiği eserlerle anlamaktayız.” (Sadettin Nüzhet 1933, s. XI).

Sadettin Nüzhet, Gedâî'nin Emrah'ın çırağı olduğunu kabul etmese de Aydın, Gedâî ve Nuri'yi karşılaştırırken “Emrah'ın çıraklarından olan Tokatlı Nuri'nin şiirlerindeki benzerlikler ancak ortaklık olarak düşünülebilir. Gerek farklı yerlerde çalıp söylemeleri gerekse birbirleriyle olan yakınlıklarının tam olarak belli olmaması bizi böyle bir düşünceye götürmektedir. Elbette ki bu ortaklığı sağlayan en önemli unsur, her ikisinin de Emrah'ın çırakları olmalarıdır.” (Aydın, 2001, s. 34). diyerek Gedâî'nin Emrah'ın çıraklarından olduğunu iddia eder. Doğan Kaya'nın tasnifine göre Gedâî Emrah Kolu'nda göstermiştir. Emrah'tan sonra yaşamış ve üstat kabul edilen büyük şairler maalesef Emrah'ın adından dahi söz etmezler (Akman, 2011, s. 10). diyen Akman'ın bu sözü de Gedâî'nin Emrah'ın çırağı olduğu tezini güçlendirmektedir. Gerek yukarıdaki ifadeler gerekse âşıklık geleneğinin usta- çırak ilişkisine göre şekillendiği düşünülürse Gedâî'nin Emrah'ın çırağı olması kuvvetle muhtemeldir.

Gedâi özellikle aruzla yazılmış şiirlerinde Arapça ve Farsça tamlamalara bolca yer verip yer yer kapalı anlatımı tercih etse de hece ile yazılmış şiirlerinde sade bir anlatımı vardır.

“Gördüğüne göz oynatıp, kaş atma,
İl ahmak değil ki inansın güzel,
Güler yüz gösterip halkı aldatma,
Ahinde vefasız yalansın güzel.” (Dağlı,1943, s. 71).

“Taze bir dilbere gönül verdim,
Bulunmaz emsali deli kanlıdır,
Şöhretini sordum, aslına erdim,
Dediler: Bu güzel adlı, şanlıdır” (Dağlı,1943, s. 72).

Gedâi şiirlerinde genellikle aşk, ayrılık ve gurbet, İstanbul’un güzellikleri, Ehl-i Beyt sevgisi gibi konularını işlemiştir. Hece ile yazdığı şiirlerde daha çok destan ve koşma nazım şekillerini kullanmış; aruzla yazdığı şiirlerde ise divan, kalenderî, semâî, yedekli semâî gibi nazım şekillerini kullanmıştır. Arzuhalcilik yapmasından da anlaşılacağı üzere iyi bir eğitim aldığını bildiğimiz Gedâi, divan şiiriyle de yakından ilgilenmiş Nedim, Şeyh Galip, Bâkî, Nâbî gibi şâirlerin şiirlerine tahmisler yazmıştır. Aruz ile yazdığı şiirlerinde Arapça ve Farsça tamlamalara sıkça yer verip kapalı bir anlatımı tercih etse de dönemin dil anlayışı dikkate alındığında çok ağır bir dil kullandığını söyleyemeyiz.

Gedâi’in şiirlerinde işlediği konuları ele aldığımızda ilk sırada Ehl-i Beyt sevgisi gelir dersek yanlış olmaz. Gedâi, Ehl-i Beyt sevgisini, Hacı Bektaş-ı Veli’ye olan muhabbetini çok lirik bir şekilde anlatır. Birçok şiirinde tasavvufî bir söyleyiş hakimdir. “Allah”ı hariçte aramak doğru değildir. Kendimizdedir. Kerremna ile terkim olunan biziz ve bütün kerametler bizdedir. Biz tecelli Tur’uyuz” diyerek mutasavıfanın umumî kanaatlerine iştirak eder.” (Sadettin Nüzhet, 1933, s. XIII).

“*Gedâi* Mevlâ’ya eyle itâat
 Sana kereminden ersin inâyet
 Hacı Bektaş gibi sâhip kerâmet
 İkrarımız vardır pirsiz değiliz” (Sadettin Nüzhet, 1933,s.45).

Onun aruzla yazılmış mersiyeslerinde Kerbelâ olayının çok derin bir hüznü kendini hissettirir. Bu konuyu anlatan üç mersiye yazmıştır.

“Şem-i bezm-i ehl-i irfandır Hüseyin-i Kerbelâ,
 Nur-u fazl-ı feyz-i rahmandır Hüseyin-i Kerbelâ,
 Bahr-i rahmet, maye-i candır Hüseyin-i Kerbelâ,
 Sırr-ı zât-ı şâh-ı merdandır Hüseyin-i Kerbelâ.

Seyyid-i şübbân-ı cinandır Hüseyin-i Kerbelâ,
 Cevher-i can, nur u imandır Hüseyin-i Kerbelâ.

Ol Muhammed bahr-i rahmetten, ümidin kesme sen,
 Bende ol! tak boynuna şâh-ı vilâyetten resen,
 Telhikâm olmaz velî, zehr-i muhabbet nûş eden,
 Sakı-i Kevser, enis-i ehl-i cennettir Hasen.” (Dağlı, 1943, s. 143).

Yeni tespit ettiğimiz şiirlerde de Ehl-i Beyt ve özellikle Hazreti Ali’ye duyulan büyük sevgiyi görmekteyiz. Aşağıdaki mısralarda Ehl-i Beyt’in kabrinin üzerine basmasını istemesi Fuzûlî’nin Su Kasides’indeki derin lirizmini bize hissettirmektedir.

Ey Gedâyî kabrim üzre bassa ger bir Ehl-i Beyt
 Çağırışır azâlarım heb “lâ fetâ illâ Alî” (AŞ divan 2).

Gedâî’nin Muhammed aleyhisselâma da derinden bağlı olduğu mısralara rastlamaktayız. O Muhammed aleyhisselâmı vesile ederek dua eder. Onun şefaatine kavuşmayı ister.

“Eyle yâ Rab sen bana ihsan Muhammed aşkına,
 Kıl zebunum derdime dermân Muhammed aşkına.

Hâkine yüzler sürüp, geldim Habibin kûyine,
Mağfîret kıl ey gani Subhân, Muhammed aşkına.” (Dağlı, 1943, s. 42).

“Ol Muhammed bahr-i rahmetten, ümidin kesme sen,
Bende ol tak boynuna şâh-ı vilâyetten resen,
Telhikâm olmaz velî, zehr-i muhabbet nûş eden,
Saki-i Kevser, enis-i ehl-i cennettir Hasen.” (Dağlı, 1943, s. 143).

Gedâî öyle bir peygamber aşığıdır ki ömrünü onun uğruna fedaya hazırdır. Ona bakmaya gözlerin kıyamayacağını söyleyen Gedâî, ona kötü gözle bakanın gözleri çıksın diyerek ne denli büyük bir peygamber sevgisi beslediğini çok lirik bir şekilde ifade eder.

“Nakd-i ömrüm sarf olur her lâhze her ân Ahmed’e
N’ola kılsam hâkipâyinde fedâ cân Ahmed’e

Canının terkin kılup îd-i visalinde olur
Ben gibi bin âşık-ı-şûrîde kurbân Ahmed’e

Şem’-i bezm-i vaslının pervânesi oldun gönül
Giceler tâ supha dek ağla tutuş yan Ahmed’e

Bakmağa ruhsârına kıymaz meğzer göz merdümü
Gözleri çıksın hakaretle bakan yan Ahmed’e

Ey *Gedâî* menzil-i maksûda erdin âkıbet
Eyledin tahsîl-i kurbiyyet o sultân Ahmed’e” (Sadettin Nüzhet, 1933, s. 51).

Peygamberimizin ve Ehl-i Beyt’in sevgisini samimi bir şekilde anlatan Gedâî “Bir takım ahlâkî telakkileri de şiirlerinde dile getirmiştir. Hz. Süleyman gibi olmayı tercih eden ve bir karıncayı bile incitmek istemeyen Gedâî, acizlere, zavallılara karşı yardım ve iltifatı tavsiye etmektedir. Bilhassa gurur, şâir nazarında katiyen beğenilmeyen bir huydur (Sadettin Nüzhet, 1933, s. XIII).

“Süleyman ol, tekebbür eyleme nefsin hevâsında,
Yolun sor zaife iltifat et Hak rızâsında,

Makamın evc-i evlâ, kadrin a'lâ olsa fâhr etme
Niçin her bir kemâlin var zevali mâverâsında,” (Dağlı, 1943, s. 58).

Her kemalin bir zevali olacağını söyleyen şâir yukarıda da bahsettiğimiz gibi kibri hoş görmez.

“Görünmez bastığı yer, çeşmine tavr u tekebbürden,
Aceb bilmez mi kim, eshâb-ı kibrin hasmı Allah’tır” (Dağlı, 1943, s. 60).

Gedâi birçok şiirinde mutasavvıf şairlere yaklaşan bir ifade tarzı gösterir. Aşağıdaki mısralarda kalp kırmanın kötü olduğunu belirten şâir bu mısralarda Yunus Emre’nin söyleyişine yakın bir ifade tarzı yakalamıştır.

“Eğer sen ilm ile âmil isen bâb-ı şeriatte,
Sakın bir kimsenin beyt-i dilin yıkma tarikatte,
Neler vardır ki bilmezsın bu ehkâm-ı hakikatte,
Huda mü’minlerin kalbindedir yok kasr-ı cennette.

Gedâyî âşık-ı sâdık, cemalsiz cenneti neyler,
Olup vahdet nişin, Hakk’ın rızasın er olan ister,
Bilurken işbu esrârı, yine zahit inad eyler,
Geçüp didâr-ı Hak’tan, kasr-ı cennet zevkını söyler” (Dağlı, 1943, s.51).

Yukarıdaki mısralarda Gedâi Allahü teâlânın müminlerin kalbinde olduğunu belirterek mekândan münezzeh olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Rabb’imizin Cennet’te görüleceğini bildirmesi rüyet olayını inkâr edenlere bir nevi cevap niteliğindedir.

Aşağıdaki mısralarda Gedâî, dünyanın geçici olduğunu ve akıllı olan insanın dünyaya meyletmemesi, dünya için üzülmeyen akıllı insana yakışmadığını dile getirir. İnsanın bu dünyada misafir olduğunu bize verilen nimetlerin emanet olduğunu belirtir.

“Âkil isen dünya için gam yeme,
Bir gün devr-i felek târûmar olur
Gördüğün gözlere benimdir deme,
Sanma elin yârı sana yâr olur” (Dağlı,1943, s.80).

Gedâî'nin bu söyleyişi Yunus Emre'nin şu mısralarını hatırlatır:

“Behey miskîn gâfil olma dünyâ fânî bâkî sanma
Ecel yiticek agzundan lokman yutmayasın bigi” (Tatçı,1998, s. 338).

Yukarıdaki misallerde de görüldüğü gibi Gedâî dinî değerleri ön plana çıkaran bir âşıktır. Çağdaşı olan âşıklara göre dinî- tasavvufî kelime ve kavramları sıkça kullanmıştır. Ancak o da günahkâr bir kuldur, nefsinden şikâyet etmektedir. Nefsini dizginleyemeyip günah işlese de onu terbiye etmek için çaba sarf eder. Nefsine uyduğu için yüzünün karalığını ve elinin boşluğunu itiraf ederek pişmanlık duyar ve günahlarına tevbe eder. Kendini günahkâr ve aşağı görmesi onu mutasavvıf şâirlere yaklaştırmaktadır.

“Havâ-yı nefesine uyarsan eğer,
Çekersin bin türlü nedametini” (Dağlı,1943, s.82).

“*Gedâî* nefisini her kim öldürür,
Geçer mâsivâdan halkı güldürür,
Sana senden haber verir bildirir,
Hakikât sırrını tefhim eder şeyh” (Dağlı,1943, s.96).

“Beni bend-i esir etti medet bu nefs-i emmâre
Sığındım nefs elinden melce-i dergâh-ı Settâr'e
Medet senden der-i ihsanına geldim yüzü kare
İlâhî rahmetin mahsus bilüp mücrim günahkâre” (Sadettin Nüzhet, 1933, s.65).

Gedâî ne kadar günahkâr olsa da ümitsiz değildir. Muhammed aleyhisselâmı vesile ederek tevbe eder.

“Eyle yâ Rab sen bana ihsan Muhammed aşkına,
Kıl zebunum derdime dermân Muhammed aşkına.

Hâkine yüzler sürüp, geldim Habibin kûyine,
Mağfîret kıl ey gani Subhân, Muhammed aşkına.

Dest-girim, melceim oldukça bâb-ı Mustafa,
Rahmetinle yarlığa, her an Muhammed aşkına.

Nâm-ı Ahmedle kasem, verdim sana ey Kirdikâr,
Eyle lütfünle beni şâdan, Muhammed aşkına.

Eli bağlı, sîne dağlı ayd-ı vaslindâ bugün,
Cân ü cismim, eylerim kurban, Muhammed aşkına.

Müstecab eyle duasın, bu *Gedâî* nâçizin,
Mefhar-ı şâh-ı cihan Sultan Muhammed aşkına” (Dağlı, 1943, s.42).

Sahte din adamları Gedâî’nin mısralarından nasibini almıştır. Gedâî, nefsinin esiri olan riyakâr din adamlarını eleştirir. Ayrıca insanları korkutarak dinden uzaklaştıran ve sadece maddi çıkarımı düşünen kıt bilgileri ile kendini âlim gösteren sahte vâizleri de eleştirmektedir.

“Geç ey vâiz sen ol sûy-i riyâda çok savaş etme
Hevâ-yi nefis ile kürside çeşmin kanlı yaş etme
Azâb âyetlerin tefsir edüp kesb-i maâş etme” (Sadettin Nüzhet, 1933, s.64).

“Dâğ-ı sinemden alıp cevri okların bak nettiler,
Akıbet senk-i sitemle hatırım incittiler,
Zâhid-i bî-behreye hep, istikâya gittiler.

Rind-i âli meşrebi tekfire cür’et ettiler,
Vâizi bigâneyi esrara mahrem sandılar” (Dağlı, 1943, s.120).

Yukarıdaki misallerde görüldüğü gibi çağdaşı olan âşıklara nazaran dinî hassasiyetleri ön planda tutan Gedâî her âşık gibi maddi aşkı da işlemekten geri durmamıştır. Özellikle koşmalarında derin bir lirizm hakimdir. “Şâirin koşmalarındaki dilinin oldukça samimi, lirik ve âşıkâne olduğu belirtilmelidir. On üç on dört yaşındaki taze dilberlere duyduğu muhabbet Karacaoğlan’dan farklı değildir.” (Akbalık, 2015, s. 7).

“Tâze girdi on üç on dört yaşına
Nâzenînim bir hûb nev-civân oldu
Geldi murg-i devlet kondı başına
Mû siyâh yâr zülfi âşiyân oldu” (Koz, 2009, s. 223).

Onun şiirlerinde aşk teması çok geniş yer tutar. Hayat hikâyesinde de bahsettiğimiz gibi çok sevdiği bir kızla evlenememesi sebebiyle derin bir hüzne kapılmıştır. Bu yüzden babasının keresteci dükkânından ayrılan Gedâî, kendini saza, söze ve eğlenceye vermiştir. Ancak sevdiğine kavuşamamanın verdiği elem şiirlerinde açıkça görülmektedir. Ağyar, rakîb kelimelerinin sıkça kullanılması hayatında yaşadığı başarısız evlilik girişimi sebebiyle belki de bu evliliğe engel olanlara birer gönderme niteliğindedir.

“Meğer var bir rakîb-i bedlikanın bunda parmağı
Revâ gördü o canlar paresin benden ayırmağı
Geçerse dest-i ağyara o şuhun tâzedir çağı
Olur şimdengeru artık bana mesken Alemdağı” (Sadettin Nüzhet, 1933, s.73).

“Derd-i cevrin bunca yıllar nâfile çektim hele
 Çektiğim derd ü sitemler söylesem gelmez dile
 Fariğ olmaz zevk u sohbet etmeden ağyâr ile
 Olmadı lütfi miyesser geçti ömrüm nâfile” (Dağlı, 1943, s.138).

“Gül der ki mihnetsiz çile dolamaz
 Ser-i kûy-i yârı hâli bulamaz
 Gül dikensiz yâr ağyarsız olamaz
 Bulunmaz bir nesne rakibsiz aslâ” (Sadettin Nüzhet, 1933, s.10).

“Tükendi sabre takat, kalmadı ağyar cevrinden,
 Bana lütf ü mürüvvet eylemek, dildâre kalmıştır” (Dağlı,1943, s.61).

“Gösterme ağyara gül ruhsarını,
 Açılmadık gonce fidansın güzel.
 Alma âşıkların inkisârını,
 Yazık bir nevreste civansın güzel” (Dağlı,1943, s 74).

“Meyletme ağyara sakın civânım,
 Gedâî terketme kaş-ı kemânım,
 Her seni gördükçe cismimde cânım,
 Varak-ı gül gibi titrer üstüne” (Dağlı,1943, s.84).

“Düşürdüm gönlümü bir gül ruhsâra,
 İşim bülbül gibi âh ü zâr oldu.
 Güler yüz gösterdi zâlim ağyara,
 Nazeninim yad ellere yâr oldu” (Dağlı,1943, s.89).

“Bana nisbet edüp semt-i ağyara,
 Naz ile ol şuh-u âlişân gider.
 Rakibler meyleder, visâl-i yâre,
 Deyu içerimden hemen kan gider” (Dağlı,1943, s.89).

“Va’d-i visal etmiş zalim ağyâre,
Bana nisbet için o yar bu gece,
Ağlar yalvarırım Perverdigâre,
İrmesün maksuda ağyar bu gece” (Dağlı,1943, s.95).

“Ah çeküp eylerim bu inkisarı,
Kahreylesün Mevlâ zâlim ağyarı,
Niyâzım bu, benim o nazlı yârı,
Hatadan saklasun Settar bu gece” (Dağlı,1943, s.96).

Başarısız izdivaç girişimi Gedâî’nin ruhunda derin izler bırakmıştır. Ailesi daha sonra onu evlendirmeye çalışsa da o ömrünün sonuna kadar aradığı aşkı bulamamıştır. Bu derin teessür şiirlerinde kendini açıkça göstermektedir. Aşağıdaki mısralar sanki yıllar önce yaşadığı bu hazin olay için söylenmiş gibidir.

“Sevda çeker her âşıkın âlemde,
Âşinâsı vardır benim niçin yok?
Gönül eğlencesi meclis-i demde,
Dilrübâsı vardır, benim niçin yok?” (Dağlı,1943, s.87).

Şâirler ürettikleri eserlerde yaşadıkları toplumun duygu ve düşüncelerini dile getirmek yanında o topluma ait ekonomik, siyasi, kültürel olayları ve bu olaylar karşısındaki tutumlarını da dile getirirler. Âşıklar çoğu zaman halkın sözcüsüdür. Onlar zulüm, haksızlık, yoksulluk gibi olaylarda halkın savunucusu olmuşlardır. Toplumda meydana gelen bozulmaları didaktik bir havada tenkit ederler. Gedâî de Toplumsal bozuklukları eleştirmekten geri durmamıştır. Vasef-ı İstanbul adlı destanında İstanbul’un ahlâkî ve sosyal çöküntü içinde olmasını etkili bir şekilde ele almıştır. Lut Kavmi’ne benzer iş yapıldığına değinen şâir gıybet, kumar gibi kötü alışkanlıkların yayıldığını, din adamların ve tekkelerin bozulduğunu anlatır.

“Günden güne halk-ı cihan bozuldu,
Nefsi emmâreye cümle kul oldu,
Cümle müsibetlik kemâlin buldu
Mevlâ islâh etsün gafil insanı.

Ricâl-i kibardan kalktı inayet,
Evlât anasına etmez itaat,
Galiba yakındır rûz-u kıyamet,
Her taraftan zâhir oldu nişanı” (Sadettin Nüzhet, 1933, s. 11).

Gedâî, dini dünyaya alet edenlerden nefret eder ve eleştirir. O hem dinine bağlı hem de devletine bağlıdır. Hayat hikâyesinde de bahsettiğimiz gibi o devlet terbiyesi almış dindâr bir âşıktır. Dinin ahkâmının bozulması ve devlete isyana tahammülü yoktur. Kanunlara itaatkâr olmanın gerekliliğini ifade eder. Özellikle Osmanlının 19. yüzyılda sosyal ve siyasî durumu düşünülecek olursa Gedâî’nin bu mısraları çok kıymetlidir. İçte ve dışta birçok hainin Osmanlı’yı yıkmaya çalıştığı bir ortamda devletine bu denli sahip çıkan Gedâî’yi takdir etmemek mümkün değil. Kanunlara biat etmeyen ve Batı hayranı sözde aydınlar, Gedâî’nin mısralarından nasibini almıştır.

“Âsi olup günden güne azarlar,
Şeriatın ahkâmını bozarlar,
Bütün Fransızca okur yazarlar,
Çoğu lisanına almaz Kur’anı.

Dâm-ı tezvîr oldu bâb-ı şeriat,
Kanda kaldı o ahkâm-ı hakikat,
Cümlesi kanuna etmeyüp biat,
Gerü kaldı Hakk’ın emr ü fermanı” (Sadettin Nüzhet, 1933, s. 13).

Gedâî'nin şiiirlerinde gurbet diğêr âşıklarda olduğı gibi önemli bir yer tutar. Ancak onun gurbet temalı şiiirleri diğêr âşıklardan farklıdır. Âşık gurbete çıktığı zaman genellikle sıladaki sevdiğine şiiirler söyler. Başarısız bir evlilik girişimi geçiren Gedâî için vatanı, kavuşamamanın verdiği hüznü bir aşkı çağırıştır. Bu yüzden Gedâî aşağıdaki mısralarda da görüleceğı üzere şiiirlerini sıladaki sevgili için söylememiştir fakat sılada sevdiğini bir güzel olmasa bile en az diğêr âşıklar gibi lirik bir şekilde gurbet temalı şiiirler söylemiştir. Gedâî'nin Tokat'ta doğduğı tezini ispatlamaya çalışan Muhtar Yahya Dağı; onun vatan hasreti, gurbet temalı şiiirlerini delil olarak gösterir ve bu şiiirleri şu şekilde sıralar:

“Düşüm gurbet ele hasret çekerim
Görebilsem gözden nihândır vatan
Yanar ateşlere can ü ciğêrim
Ayrılalı hayli zamandır vatan

Mevlâ nasip etsin bari gideyim
Eşime, dostuma veda edeyim.
Hayalimden çıkmaz oldu nideyim.
Benim için dâr-ı cinandır vatan

Esir etti beni, bağladı gurbet
Canıma kâr etti bu derd ü hasret
Gedâî, vatanım özlerim elbet
(Hubbül vatan minel'îman)dır vatan” (Dağı,1943, s.81-82).

“Âh ü feryat eder, gülün dalında
Bülbülün feryad ü zarı vatandır.
Derd-i hasret koymaz kendi halinde;
Her garibin öz efkârı vatandır.
Beni gurbet ele düşürdü kısmet
Ne tükenmez hasret, bu nasıl firkat,
Kimseye yâr olmaz diyârı gurbet
Herkesin sevdiğini, yâri vatandır.

Gedâî gurbete düşse bir insan,
 Gitmez hayalinden vuslatı canan,
 Yeri gülşen olsa, gülse her zaman,
 Fikri, zikri yine dâr-ı vatandır” (Dağlı,1943, s.81-82).

“Çekilmez, âteş-i duzahdan şedit
 Hayâlî hasreti nâr-ı gurbetin
 Lûtfü, mürüvveti olmuş nâbedit
 Kalmamış vefâsı dâr-ı gurbetin

Kimseler etmesün gurbeti arzu
 Ne tükenmez mihnet ne hasrettir bu,
 Ben nâr-ı firkatle yandıktan geru,
 Yere batsın kesb ü kârı gurbetin,

Sılanın sevgisi daima canda
 Gönül melûl, mahzun, dideler kanda
 Ben bunda ağlarım dostlar vatanda
 Bitmez oldu âh ü zârı gurbetin

Gedâî bilmezem nasıl edeyim,
 Evvel bahar olsun çıkıp gideyim
 Varıp vatanımda âram edeyim
 Görmeyim yüzün bari gurbetin” (Dağlı,1943, s.80-81).

Gedâî’nin gurbet temalı birçok şiirine rastlasak da o tam bir İstanbul aşığıdır demek yanlış olmaz. Onun şiirlerinde İstanbul’un ayrı bir yeri vardır. İstanbul ve güzelliklerini sıkça işleyen şâir İstanbul’la öyle bütünleşmiştir ki galat olarak Beşiktaşlı Gedâî diye anılır. Gedâî; Kandilli, Çamlıca, Bağlarbaşı, Çengelköy, Göksu, Beylerbeyi, Haydarpaşa gibi semt isimlerine şiirlerinde yer verir.

“Açıl ey goncafem ruhsâr-ı-âlin lâlezâr olsun
 Dağılsın sünbül-i gîsûların fasl-ı bahâr olsun
 Visâlin bülbül-i şûrîdeye dârü diyâr olsun
 Görüp gülşende güller verd-i hüsnün şermsâr olsun

Sana Bağlarbaşı mesken bana hicrin medâr olsun
 Bu yaz ey serv-i kamet öz makamın Üsküdar olsun

Seni Beylerbeyi Çengelköyü Göksu’da bulsunlar
 Gören üftâdeler Kandilli’de gökkandil olsunlar
 Civâr-ı vuslata saf saf görenler bâri gelsünler
 Cemâlin seyrini Çamlıca semti üzre bilsünler” (Sadettin, Nüzhet, 1933, s.71).

“Beşiktaş’tan tutayım, bir kayık, ol yâre ahd olsun,
 Görenler, seyrine koşsun, bütün derya yüzü dolsun,
 İrişsün Üsküdâr’ın mevsimi, ahdım yerin bulsun,
 Yeter, zencir-i sevdâdan, dil-i divâne kurtulsun.

Gedâî arzu edersen serv-i endam kadd-i dildüyu,
 Hemen seyyâh olup, beyhude cevân etme her sûyu,
 Muhabbet bezminin ol bendesi gör tâze mehrûyu,
 Temâşa eyle ande, çenk ü nâyî, nâre-i hûyu.

Ne cümbüşler olur, Bağlarbaşında gül’üzar vakti,
 Hele evvel bahâr olsun da, gelsin Üsküdar vakti” (Dağlı,1943, s.53).

Gedâî eserlerinin bilhassa semâî şeklinde olanlarında büyük muvaffakiyetler göstermiştir (Dağlı,1943, s.18). “Medet Tophaneli top top kıvrıcık perçemli” nakaratlı semâisi o dönem İstanbul’unda dillere pelesenk olmuş öyle ki bu şiiirden Ahmet Rasim “Muharrir Bu Ya” adlı eserinde bahsetmiştir (Rasim,1997, s.172).

“Çıkardı âlemi baştan, yine bir taze gülfemli
Gören üftâdenin hep bağı hundur, gözleri nemli,
Bakar mestâne mestâne o çeşm-i nâzenin demli

Meded Tophâneli, top top kıvırcık kırma perçemli” (Dağlı,1943, s.54).

Gedâî'nin mizahî bir üslûbu tercih ettiği karı koca destanı dikkat çekici bir manzumedir. 19. yüzyıl Osmanlı toplumu aile yapısı açısından ipucu veren bu destan ilginç ifadeler barındırır. Tanışma evlilik ve boşanma sürecinin anlatıldığı bu destanda erkeklerin kadınlara bakış açısı, kadınların doyumsuzluğu sebebiyle erkeği borca sokması ve neticede boşanmaya varan kötü bir evlilik ele alınır. Ancak Gedâî destanın sonunda

“Eğer evlenmezse dünyâda insan
Ne ile dolardı bu kevn ü mekân
Beyhûde beyhûde söylersin heman

Gedâî başında rûzigâr eser” (Sadettin, Nüzhet, 1933, s.25).

mısralarını söyleyerek evlilik müessesesine ve kadına bakış açısının yanlış olduğunu beyan eder ve bir bakıma özür diler.

Yukarıdaki mısralardan da anlaşılacağı üzere Gedâî hak ettiği şöhreti bulamamış güçlü bir şairdir.

3. GEDÂÎ MAHLASLI YENİ ŞİİRLERİN DİL VE ÜSLÛP BAKIMINDAN İNCELENMESİ

İnsanın duygu ve hayal dünyasına sınır çizmek imkânsızdır. Bu sınırları çizilemeyen duygu ve hayalleri anlatmak için sınırlı imkânları olan dil kullanılır. Şairleri diğer insanlardan ayıran ve onları kıymetli kılan şey ise dili çok iyi kullanmalarıdır. Onlar dile şekil verirler ve kelimelere yeni anlamlar yüklerler. Dilin imkânlarını genişletirler. Milli kültürün temelini dilin oluşturduğunu kabul edersek şairlerin işlevinin ne denli önemli olduğunu daha iyi anlarız. Şâirler, yalnızca insanların duygu ve hayallerini, şahsi dertlenmelerini ele almazlar onlar yaşadıkları cemiyetin sosyal, siyasi, ekonomik olaylar karşısındaki hislenmelerini de mısralara döker. Kısacası şairlerin sanatlarını icra ederken kullandığı en önemli malzeme dildir. Şâirin dilinin şekillenmesinde doğup yetiştiği çevrenin, girdiği sosyal, kültürel ve dinî ortamlarla beraber aldığı eğitimin de önemi çok büyüktür. Âşıklık geleneği içinde sanatçının kullandığı dil benzerlik gösterse de âşık; benzetmelerle, mecazlarla, abartmalarla dilin imkânlarını genişleterek yepyeni bir imge dünyası oluşturur. Bu özel bir çalışma gerektirir çünkü insanın duygu ve hayal dünyası karmakarışıktır. Bunu mısralara dökmek de ancak bir kuyumcu titizliği ile çalışan şaire yaraşır. Şair, kelimelere farklı anlamlar yükleyerek farklı eserler ortaya koyar. Şiiri güzel kılan da bu farklılıktır. Her şair ölümü anlatır ancak ölümü farklı kelimelerle ele alır işte bu farklılığa biz üslûp demektediriz. Bir şairin üslûbu ne kadar özgün olursa şair o kadar kalıcı olur. Bir şiirde kullanılan tamlamalar, deyimler, tekrarlar, benzetmeler vb. âşıkların üslûplarını şekillendiren önemli unsurlardır.

Âşıklar şiirlerini irticalen söyledikleri için düşünmeye pek vakitleri yoktur bu yüzden onlarda tamlama, yineleme, deyim, atasözü gibi kalıp ifadeler diğer şairlere göre daha çoktur. Biz, Gedâî'nin Milî Kütüphane cönklerinden tespit ettiğimiz yeni şiirlerindeki üslûp özelliklerini belirleyen unsurları ele alacağız.

3. 1. Heceli Şiirlerde Dil ve Üslûp

3.1.1. Tamlamalar

Gedâî'nin heceyle yazdığı şiirleri aruzlu şiirlerine göre daha sade bir dille oluşturulmuştur. Ancak Gedâî'nin yaşadığı yüzyıl ve tasavvuf edebiyatına yakınlığı sebebiyle Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların aruzlu şiirleri kadar olmasa da heceyle söylediği şiirlerde de rastlamaktayız.

Zıll-i hü mâ, hûb-ı mekkâr, aşk-ı âteş, hâyâl-i yâr, nâle-i zâr, lal-i leb heceyle yazdığı şiirlerde kullandığı tamlamalardan bazılarıdır.

3.1.2. Dinî ve Tasavvufî Kelimeler ve Kavramlar

Gedâî'nin dindar bir şâir olduğunu söyleyebiliriz O, dinî- tasavvufî kelime ve kavramları bolca kullanmıştır. Tasavvufî terbiye aldığı yukarıdaki açıkladığımız şiirlerde de görülmektedir. Tespit ettiğimiz yeni şiirlerde de inâyet, nefis, rızık sızık, dua, rahmet, dervîş, hoca, gâfil, şeyh, esma, vird, evliyâ, pîr, kul, tefsir, Kevser, tevekkül gibi dinî ve tasavvufî kelime ve kavramlar yer verilmiştir.

3.1.3. Dinî ve Tasavvufî İsimler

Gedâî tasavvuf şiirine yatkın bir şairdir. Bu yüzden tespit ettiğimiz yeni şiirlerde de dinî-tasavvufî kavramların ve özel isimlerin çok olması yukarıda da belirttiğimiz gibi onun tasavvuf terbiyesi aldığıın önemli bir göstergesidir. Tespit ettiğimiz yeni şiirlerde geçen dinî-tasavvufî isimlerden bazıları şunlardır:

Îlahî:

Îlâhî kulına senden himâye (H.Ş. İlâhi 1)

Budur derdime dermân senden İlâhî (H.Ş. Koşma 3)

Rab:

Kime eyleyeyim yâ Rab şikâye (H.Ş. ilâhi 1)

Hüdâ:

Seni besler tevekkül kıl Hüdâyâ (H.Ş. ilâhi 1)

Hazret-i Hallâk:

Meğer devâ ede Hazret-i Hallâk (H.Ş. Koşma 1)

Hak:

Hak nazar kılmazsa âh devîş olur mı (H.Ş. ilâhi 2)

Hû:

Sevgisin duyanlar Hû uyku uyur mı (H.Ş. ilâhi 2)

Mevlâ

İsteyen cân Mevlâsına ulaşur (H.Ş. ilâhi 2)

Şabân Efendi:

Girmez Şabân Efendi yolına (H.Ş. ilâhi 2)

Ebu Bekr:

Ebu Bekr, Ömer, Osmân, Aliye (H.Ş. ilâhi 2)

Ömer:

Ebu Bekr, Ömer, Osmân, Aliye (H.Ş. ilâhi 2)

Osmân:

Ebu Bekr, Ömer, Osmân, Aliye (H.Ş. ilâhi 2)

Alî:

Ebu Bekr, Ömer, Osmân, Aliye (H.Ş. ilâhi 2)

3.1.4. Deyimler

Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği olarak tanımlanan deyimler halk şiirinin önemli söz kalıplarından biridir. Günlük konuşma dilinde sıkça karşılaştığımız deyimlerden âşıklar sıkça faydalanır. Tespit ettiğimiz yeni şiirlerde geçen deyimlere şu örnekleri verebiliriz.

şanına düşmek:

Çü düşdi şanına senin *Gedâî* (H.Ş. ilâhi 1)

derman bulmak:

Tabibler bulamaz derdime derman

Yürü sen dermânın bul kara bahtım (H.Ş. 2)

iflâh olmamak:

İflâh olmam ben bu yâreden âhir (H.Ş. Koşma 1)

3.1.5. Yinelemeler

Şiirde önemli bir ahenk unsuru olan yinelemelere Gedâî'nin tespit ettiğimiz şiirlerinde de rastlamaktayız.

Bana bindürür dürlü dürlü elemeler (H.Ş. Koşma 1)

3.1.6. Benzetmeler

Halk şiirinde sanatlı ve kapalı anlatım çok tercih edilmese de benzetme, istiare, telmih, nidâ gibi söz sanatlarına bolca yer verilir. Benzetme yani teşbih halk şairinin en çok tercih ettiği söz sanatıdır. Gedâî'nin tespit ettiğimiz şiirlerindeki benzetmelerden bazıları şunlardır:

Dilencidir şu kul kim hiç elinde (H.Ş. ilâhi 1)
mısraında âşık kendisini dilenciye benzetmiştir.

Beni bir zâlîme eyledin esir
Bul imdi çâresün gel kara bahtım (H.Ş. Koşma 1)
mısralarında âşık kendini bir zalimin elindeki esire benzetiyor.

Pervâneler gibi şem'e dolandım (H.Ş. Koşma 3)
mısraında âşık kendini mum etrafında dolanan pervânelere benzetiyor.

3.2. Aruzlu Şiirlerde Dil ve Üslûp

3.2.1. Tamlamalar

Gedâî'nin aruzla yazdığı şiirlerinde daha ağır ve kapalı bir dil kullandığı görülmektedir. Yaşadığı yüzyıl ve aldığı eğitim itibarıyla tasavvuf edebiyatına ve divan edebiyatına yakın olması sebebiyle Gedâî'nin Arapça ve Farsça tamlamaları bolca kullanmasını yadırgamamalıyız. Tespit ettiğimiz yeni şiirlerde geçen gonca-i ruhsâr, kûşe-i mihnet, şûh-ı sitemkâr, nigeş-i gamze, arz-ı niyaz, meş'ale-i aşk-ı nezâket, ateş-i hasret, gönçe-i nâz, çarh-ı felek, dâm-ı gam, dâr-ı fenâ, zât-ı sıfât, şüphe-i şek, rûh-ı merdâne, hikmet-i Lokman, haya'l-beşer, cürm-i isyân, şâh-ı devrân, vâlâ-yi hayrân, ta'alluk-ı nûr, zâhir-i hatt, esrâr-ı hakikat, Ehl-i Beyt, hurşîd-i

cihân-ı pertev, felek-i tan, mir'at-ı mücellâ, sûret-i envâr, şeh-i aşk, eşk-i çeşm, hûn-i ciğerpâre, leb-i la'l, emel-i lü'lü şehvâr, çeşm-i âb-ı pür-hûn, serv-i sehî, şûh-ı tarâvet, dilber-i ra'nâ, âfet-i cân, serv-i hirâmân, ruhsâr-ı ter, gül-i ter, mehtâb-ı cemâl, demen-i lûtf, teselli-i visâl, tecelli-i cemaal gibi tamlamalar Gedâî'nin aruzlu şiirlerdeki dilinin heceli şiirlerine göre daha ağır olduğunu göstermektedir.

3.2.2. Dinî ve Tasavvufî Kelimeler ve Kavramlar

Aruzlu şiirler içerisinde Kul Hüva'llâhu ehad, Hayyü'l-Ebed, lâ fetâ illâ Alî, hayra'l-beşer, ehl-i beyt, kevser, cürm, levh, nur, velâyet, cennet, kabir, tuba, vahdet, kesret, ukba, huri, melek, gılman gibi dinî-tasavvufî kelimeler ve tamlamalar yer almaktadır.

3.2.3. Dinî ve tasavvufî İsimler

Allah:

Gördüm dedim etvârını Allah'a emanet (A.Ş. Kalenderî 3)

Mevlâ:

Hâmî-i kutretle tahrîr eylemiş Mevlâ Alî yâ Alî (A.Ş. divan 1)

Meğer Mevlâsını özler gönül eğlenmez eğlenmez (A.Ş. gazel 3)

Hudâ:

Halk itdi Hudâ Âdemi bir ma'deni zerden (A.Ş. kalenderî 2)

Âdem:

Halk itdi Hudâ Âdemi bir ma'den-i zerden (A.Ş. kalenderî 2)

Âlemde bu Âdemde görüb zât-ı sıfâtın (A.Ş. kalenderî 2)

Lokman:

Hikmet-i Lokmânım derde dermânım (H.Ş. koşma 2)

Süleyman:

Dehri Süleymânım niye gücendin (H.Ş. koşma 2)

Alî:

Hâmî-yi kutretle tahrîr eylemiş Mevlâ Ali

Levhi gönlümün ta'alluk-ı nûrî veçhin Yâ Ali

Künh-i zâtın kul Hüva'llâhu ehad hayyü'l-ebed

Dilin nakş itmiş hayâlin mâ hüve'l-esrâ Ali

Sen hakîkat bâbının miftâhısın bî-şübhe kim
Oldı icmâlinde zâhir hatt-ı harfî Yâ Alî

Ey velâyet şâhı esrâr-ı hakîkat menbaı
Sâki-yi kevser-i insi Cennet-i Me'vâ Alî

Gurre bî-aynı "?" gam eşdi sînemde dâğlar
Oldı eşk-i dîdemin her katresidir Yâ Alî

Hasretinle dökdüğüm göz yaşını rûz [u şeb]
Sun gürûh-ı hândânın aşkına ammâ [Yâ] Alî

Ey Gedâyî kabrim üzre bassa ger bir Ehl-i Beyt
Çağırışır a'zâlarım heb "Lâ fetâ illâ Alî" (A.Ş. divan 1)

3.2.4. Edebî ve efsanevî tipler

Gedâî'nin aruzla yazmış olduğu şiirlerde tarihî, efsanevî, edebî tipler ile de karşılaşmak mümkündür. Bu tipleri tespit ettiğimiz yeni şiirlerde şöyle sıralayabiliriz:

Leylâ ile Mecnûn:

Mâ'il oldun bir saçı Leylâya Mecnûnlar gibi (A.Ş. murabba)

Ferhat ile Şîrin:

Ol lebi Şîrîn için Ferhâd olursın âkıbet (A.Ş. murabba)

3.2.5. Deyimler

Gedâî'nin tespit ettiğimiz aruzlu şiirlerdeki deyimlerin kullanımları şu şekildedir:

âh eylemek:

Niçe bir âh eyleyem derd ile dildârı anub (A.Ş. gazel 1)

kan ağlamak:

Niçe kan ağlamayam gözleri humârı anub (A.Ş. gazel 1)

perişân olmak:

Niçe bir kûşe-i mihnetin perîşân olayım (A.Ş. gazel 1)

bağrına taş basmak:

Bağrıma taş basayım şûh-ı sitemkârı anub (A.Ş. gazel 1)

yüz sürmek:

Niçe yüzler süreyim yerlere mahbûbuma (A.Ş. gazel 1)

şerh eyle:

A Gedâi kime ahvâli dili şerh eyleyem (A.Ş. gazel 1)

vefa eylemek:

Ağyâra vefâ eylemedi /...../ (A.Ş. kalenderî 1)

vebaline girmek:

Girme vebâline düşmüş alına (A.Ş. divan 1)

gözyaşı dökmek:

Hasretinle dökdüğüm göz yaşını rûzî /...../ (A.Ş. gazel 2)

ser koymak:

Ser koyub meydânı aşkda raks iderler saz ile (A.Ş. murabba)

hayran etmek:

Ettin nice aşufteleri hüsnüne hayran (A.Ş. kalenderî 3)

canı yanmak:

Yanar firâk ila cânı gönül eğlenmez eğlenmez (A.Ş. gazel 3)

Kurban olmak:

Bin âşık olur bir nekhen “?” tîrine kurban (A.Ş. kalenderî 3)

3.2.6. Yinelemeler

Aruzlu şiirlerdeki yinelemelerden bazıları şunlardır:

Hâmî-i kutretle tahrîr eylemiş Mevlâ Alî yâ Alî (A.Ş. gazel 2)

Peh peh ne nezaket ne zarafet ne kıyafet (A.Ş. kalenderî 3)

Tecellî- i visâl ister gönül eğlenmez eğlenmez

Tecellî-i cemâl ister gönül eğlenmez eğlenmez

Cemâlin vaslını gözler ana kâr eyler sözler
Meğer Mevlâsını özler gönül eğlenmez eğlenmez

Ne halvetin ne cilvetin ne vahdetin ne kesretin
Ne tûbâda ne cennetde gönül eğlenmez eğlenmez

Neylesün bâğı büstânı neylesün hûri gılmânı
Yanar firâk ila cânı gönül eğlenmez eğlenmez

Eger dünyâ eger ukbâ visâlin sır kurı sevdâ
Gedâî neylesün, gönül eğlenmez eğlenmez (A.Ş. gazel 3)

3.2.7. Benzetmeler

Nâle ü zâr eylemez gonca-i ruhsârı anub (A.Ş. gazel 1)
mısraında yanak goncaya benzetilmiştir.

Behey cân u ciger hem lebi Kevser (H.Ş. koşma 2)
mısraında dudak Kevser'e benzetilmiştir.

Sen hakikat bâbının miftâhısın bî-şübhe kim (A.Ş. divan 2)
mısraında Hazreti Ali'yi hakikat kapısının anahtarına benzetmiştir.

Subh-ı hurşîd-i cihân pertev-i ruhsârındır (A.Ş. gazel 2)
mısraında güneşi sevgilinin yanağının parlaklığına benzetiyor.

Ey gönül mahzun iken sen şâd olursın âkıbet
Gam yemeğe gussadan âzâd olursın âkıbet
Mâ'il oldun bir saçı Leylâya Mecnûnlar gibi
Ol lebi Şîrîn için Ferhâd olursın âkıbet (A.Ş. murabba)
yukarıdaki mısralarda âşık Mecnûn'a maşuk da Leylâ'ya benzetilmiş, son mısra da
ise yine âşık Ferhâd'a maşuk ise Şîrîn' benzetilmiştir.

İy ruhları gül lebleri bal gözleri âfet (A.Ş. kalenderi 3)

yukarıdaki mısrada sevgilinin yanağı güle, dudakları, bala, gözleri âfet çıkaran bir güzele benzetilmiştir.

İy âfet-i cân kâşî kemân gözleri fettân (A.Ş. kalenderi 3)

yukarıdaki mısrada sevgilinin kaşları yaya benzetilmiş, gözleri ise fitne çıkaran bir güzele benzetilmiş.

4. ŞİİRLER

4.1. Heceli Şiirler

4.1.1. Koşmalar

1. SEN GİBİ BİR GÜZEL GÜL BEDENLİKDE*

1. Nezâket bâğında serv-i revânım
Gel salın üftâdem yâsemenlikde
Görmemiş dîdeler cânım efendim
Sen gibi bir güzel gül bedenlikde
2. Eyle bezme teşrîf ey çeşm-i âfet
Bu şeb hâne halvet olursun rahat
Baş üzre yerin var teklif ne hâcet
Sen bir gülsün gezme bu dikenlikde
3. Kıl kerem gülşende ey gül fidânım
Bülbüle âşğım dinle efgânım
Havzın kenarında otur sultânım
Sıkılırsa cânın gez çimenlikde
4. *Gedâî* tut sözüm ey cemâl-i nûr
Mâhitab-ı hüsnüne sen olma mağrûr
Bu âlemde senden güzel bulunur
Lutf eyle sevdiğim gezme benlikde

* 06 Mil. Yz. Cönk 203, v. 24b; 06 Mil. Yz. Cönk 135, v.65.

A.

1/1: revânım: bülendim- 1933:97; 1943:76.

1/2: Gel salın üftâdem yâsemenlikde: Salın refâra gel yâsemenlikde- 1933:97; 1943:76.

2/1: olursun: eylersin-1933:97; 1943:76.

1/3: Görmemiş dîdeler cânım efendim: Dîdeler görmemiş cânım efendim: -1943:76.

1/4: Sen gibi : senin tek-1933:97.

3/2: Havzın kenarında otur sultânım: Otur havzın kenarında sultânım- 1943:76.

4/2: mâhitab: Pertev-1933:97; 1943:76.

4/3 : âlemde: âlemdir- 1933:97; 1943:76.

4/4: sevdiğim: efendim-1933:97.

C.

krş. Sadettin Nüzhet, 1933: 44; Dağlı 1943: 84.

2. GÜZELLER ŞÂHISIN SEN BU ÂLEMDE *

1. Söyle hûrî misin ey melek sîmâ
 Bulunmaz emsâlin Bâğ-ı İrem'de
 Mülk-i melâhatda ey kadd-i bâlâ
 Güzeller şâhısın sen bu âlemde

2. Gelmemiş cihâna sen gibi dilber
 Nûr-ı cemâlinle âlem münevver
 Hükmün var mağribden maşrıka kadar
 Söylenir şöhretin Rûm u Acem'de

3. Gönüller yakıcı hey âfet-i cân
 Ne kadar vasf itsem şânını şâyân
 Gedâî kuluna eyle bir ihsân
 Burc-ı sehâvetde kân-ı keremde

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 14

C.
 Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
 krş. Koz 2009: 220.

3. RÛZ U ŞEB AĞLARDI SAHRÂ YÜZÜNDE*

- 1 Şöyle meftûn oldu bîçâre Mecnûn
 Aceb ne seyretti Leylâ yüzünde
 Geşt ü güzâr idüp hatır-ı Mecnûn
 Rûz u şeb ağlardı sahrâ yüzünde

- 2 Bir başka âlemdir aşk u muhabbet
 Kurb-i ilallahdır gûşe-i vahdet
 Aşk u sevdâ çeken [bulmaz selâmet]
 Âh ider tutuşur dünyâ [yüzünde]

- 3 *Gedâî* aşk ile durmaz savaşıır
 Bir gün elbet menziline ulaşır
 Bir aşk u sevdâya düşmüş dolaşır
 Hâr u has misâli deryâ yüzünde

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 14b.

C.
 Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
 krş. Koz 2009: 221.

4. HANGİ GÜN BAŞIMIZ SELAMET KALDI*

1. Hiç eser görmedim cevri cefadan
Şâd olup gülmeye ne hâcet kaldı
Geleli dünyaya cevri cefadan
Hangi gün başımız selamet kaldı
2. Felek bize eski tutturdu perhîz
Gece gündüz sâde tuz ekmek yeriz
Nasılsın diyene hamd olsun deriz
Dilimizde eski bu âdet kaldı
3. *Gedâî* kalmaz hâli getirdik
Züğürtlüğü kemâleta getirdik
Yatak yorgan yastık sattı bitürdik
Belimizde kordon ne saat kaldı

*06 Mil. Yz. Cönk 168, v. 45a.

A.

1/1: cevri-i cefâdan: zevk ü sefâdan - 2009: 225.

1/3: cevri-i cefâdan- derd ü belâdan- 2009: 225.

2/1: eski: gayri- Koz: 2009: 225.

3/1: *Gedâyî* hâlimiz kâle getürdik- 2009: 225.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

krş. Koz 2009: 225.

5. ÇEKE MURG-I GÖNLÜM İNTİZÂRINI*

1. Bir şem'-i cemâlin pervânesiyim
Deryâ söyündürmez aşkın nârını
Dil verdim âşık-ı dîvânesiyim
Çeke murg-ı gönlüm intizârını
2. Dost kaldı kenâr-ı bâğ-ı işvede
Haylice hasreti vardır dîdede
Değil bir saatte her dakîkada
Mecbûrum görmeğe gül ruhsârını
3. *Gedâî* dil virmek yâre ayb olsa
Çekilmezdi Mansûr dâra ayb olsa
İtmez idi kimse kâra ayb olsa
Yine terk idemez âşık yârini

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 15b.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
krş. Koz 2009: 224.

6. KEMÂN EBRÛLARIN TUĞRÂSİ GÜZEL *

1. Nûra gark eyledi bu kevn mekânı
Âfitâb vechinin ziyâsı güzel
Bend etdi kendine halk-ı cihânı
Kemân ebrûların tuğrâsı güzel
- 2 Beni meftûn etti gözler süzerek
Aslın hûri midir ey nesl-i melek
Görmemiş âlemde hiç çeşm-i felek
Sen tek nâzı güzel edâsı güzel
- 3 Sana bu güzellik bu hüsn-i edâ
Hakk'ın ihsânıdır ey melek simâ
Gedâî'm lutf eyle cevri etme bana
Yokdur buna Hakk'ın rızâsı güzel

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 15a

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
krş. Koz 2009: 219.

7. EYLEDİ AKLIMI YAĞMA PERÇEMİN*

- 1 Çıkdıkça kenâr-ı fesden efendim
Getürdi başıma sevdâ perçemin
Aceb ne sihir etti Yusuf Efendim
Eyledi aklımı yağma perçemin
- 2 Gönlümi vereli ben hüsn-i aya
Düştüm kan ağlarım şeb-i yeldâya
Uğrattı başımı kara sevdâya
Âkıbet *leylet'ül-esrâ* perçemin
- 3 Sana dil vereli ey şâh-ı cihân
Zülfün teli hâlim kıldı perîşân
Gedâî katlime gösterir fermân
O şehlâ gözlerin tuğra perçemin

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 14.

1/1: Çıkdıkça kenâr-ı fesden efendim; Kenar-ı fesden çıktı efendim -Dağlı 1943: 98.

2/1: sihir etti: sehrettin- Dağlı 1943: 98.

2/1: Gönlümi vereli ben hüsn-i aya: Vereli gönlümü sen hüsn ü aya- Dağlı 1943: 98.

3/2: zülfün teli-i cefâdan- zülf ü telin- Dağlı 1943: 98.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

3. dörtlük cönte yoktur. (Dağlı 1943: 98’de şöyledir: “Çıkar fes mülkünün leşkeri saf saf/Kâbe-i ruhsârın etmeye tavaf/Sa’y eder ru siyah taraf betaraf/Nur cemâlini sırma perçemin.”)

krş. Dağlı 1943: 98.

8. GENC-İ HÜSNÜNDEKİ ESRÂRİ ZÜLFÜN*

- 1 Zîr-i festen taşra ey nâzlı dilber
Çıkarma leşker-i şeh-mâr-ı zülfün
Sâhiden mutalsam eylemiş benler
Genc-i hüsnündeki esrârı zülfün
- 2 Bu ne kadd ü kâmet ey serv-i bâlâ
Bu nâz u nezâket bu hüsn-i zibâ
Görenlerin aklın eyledi yağma
O fitne turre-i tarâ-yı zülfün
- 3 Mürdeler ihyâsı ey leb-i Kevser
Hâl-i Hindûların dâru-yı hoş-ber
Gedâî gönlümi alub bend ider
Anlaşılmaz nedir efkâr-ı zülfün

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 14a

A.

1/3: sâhiden mutalsam: şah muy u tılsım-1943: 75.

2/1: bâla: edâ-1943: 75.

2/3: eyledi: eyledin-1943: 75.

3/3: alub bend: seyd ü bend-1943: 75.

3/4: anlaşılmaz: kimse bilmez-1943: 75.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

krş. Dağlı 1943: 75; Koz 2009: 217.

9. SENİ SONRA YA KİM KABULLUK EYLER*

- 1 Kaşın tîğ-i belâ çeşmin harâmi
Çıkmış râh-ı aşka çapulluk eyler
Gider bu güzellik hûbluk eyyâmı
Seni sonra ya kim kabulluk eyler
- 2 Ben derim hüsnüne irmesin zevâl
Cemâlin göstermez gösterir celâl
Son deminde ol rakib-i bed-fi'al
Mübârek şânını bir pulluk eyler
- 3 Hakikat âşık-ı bîçâresine
Hiç tâkat mı gelir gam yâresine
Yüz verdi adüvv-i avâresine
Lâyık mı o nisbete usulluk eyler
- 4 Dergâh-ı aşkında garîb derdimend
Dergâhına geldi bîçâre menend
Şâhım sana kimse *Gedâî* menend
Ne âşıklık eyler ne kulluk eyler

*06 Mil. Yz. Cönk 135, v. 58b

A.
3/2: yâresine: pâresine-2009: 216.
3/4: nisbete: nisbet -2009: 216.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
krş. Koz 2009: 216.

10. BAKILSA BÜLBÜL-İ GÜYADA YOKDUR*

- 1 Ey gonca fidânım reng-i ruhsârın
Açılmış bir gül-i ra'nâda yokdur
Tûtîlere nisbet şîrîn güftârın
Bakılsa bülbül-i gûyâda yokdur
- 2 Servidir kâmetin, incedir belin
Dudağın havz-ı bal, sükkerdir dilin
Karanfil hâllerin, sünbül kâkülün
Hoş-bûyun anberi sârâda yokdur
- 3 *Gedâî'm* vechini eyledim tahsîn
Visâlin ravzâ el firdevsi'l-berîn
Hâsılı sen gibi nâzik nâzenîn
Değil dünya vü mâfihâda yokdur

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 15b.

A.

1/3: tûtî: dudu- 2009:2015.

2/1: sükker: şeker-2009:2015.

3/2: ravzâ el firdevsi'l-berîn: ravzâ-i firdevsi'l-berîn - 2009:215.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

krş. Koz 2009: 215.

11. ÇİN ELİNDEN BEDAHŞÂN'A MI GİDİŞ? *

- 1 Cem' ettin başına sen bu leşkeri
Feth itmeğe Dağıstân'a mı gidiş
Ebrûların olmuş Fars ser-askeri
Çin elinden Bedahşân'a mı gidiş
- 2 Dîdelerin olmuş ser-mest ocağı
Gamzelerin çekmiş kanlı bıçağı
Lamelif kaşların çekmiş sancağı
Doğru mülk-i Süleymân'a mı gidiş
- 3 *Gedâî* râhında çok çekdi emek
Rahm eyle hâlîme ey zât-ı melek
Böyle süs vererek gözler süzerek
Gürcistân'a imtihâna mı gidiş

* 06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 18.

A.

1/2: feth itmeğe:hüsn elinden-1933: 44.

1/2: feth itmeğe:hüsn eline-1943:84

1/4: elinden: eline-1933: 44; 1943: 84.

2/2: Lâmelif kaşların açmış sancağı-1933: 44.

3/1: çekdi: çekdim -1933: 44; 1943: 84.

3/2: Kolay değil imiş vaslına ermek- 1933: 44.

3/2: Bana rahmetmedin ey hüsn-ü melek-1943: 84.

3/3: Böyle salınarak gözler süzerek- 1933:44.

3/3: Böyle nâz ederek gözler süzerek- 1943: 84.

3/4 : İmtihana Gürcistan'a mı gidiş- 1943: 84.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

krş. Sadettin Nüzhet, 1933: 44; Dağlı 1943: 84.

12. MÛ SİYÂH YÂR ZÜLFİ ÂŞİYÂN OLDU*

1. Tâze girdi on üç on dört yaşına
Nâzenînim bir hûb nev-civân oldu
Geldi murg-i devlet kondı başına
Mû siyâh yâr zülfi âşiyân oldu
2. Nahl-i dil-cû idi yâr geçen sene
Verd-i şebbû idi yâr geçen sene
Tûtî kumru idi yâr geçen sene
İşte bu sene bir âfet cân oldu
3. *Gedâî* hicr ile cânım bereli
Hayli demdir bu sevdâya ireli
Turre-i zülfüne gönlüm vireli
Cemiyet-i aklım perîşân oldu

*06 Mil. Yz. Cönk 35, v. 13.

A.

- 1/1: Mest-i nâzın bak gözüne kaşına -1943: 88
 1/2 Tâze girmiş on üç on dört yaşına -1943: 88
 1/4 Nâzeninim güzellere kan oldu -1943: 88
 2/1: Derdi nahl-i nâzım yar geçen sene -1943: 88
 2/2: Birkaç ayva, turunç, nar geçen sene -1943: 88
 2/3: Derde derman idi yar geçen sene -1943: 88
 2/4: İşte: Dost -1943: 88
 3/1: Gedâyî ne Gürcü Gürcistan kaldı -1943: 88
 3/2 Güzellikte şöhrat buldu şân kaldı -1943: 88
 3/3 Gören âşıkları sevdâya saldı -1943: 88
 3/4 Şiveler kesbetti nev civân oldu -1943: 88

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.
İlk dördlük cönte yoktur (bkz. Dağlı 1943: 88; Koz 2009:223).

4.2. Aruzlu Şiirler

4.2.1. Gazeller

1. NASI[L] KIYDIN A ZÂLİM YÂR SAÇININ HER TELİNE*

1. Güli teşne zârım dîdelerim dökdi yaş
Çün nidâyı basdığı çün sevdiğim ağyârlarına
Nice kan ağlamasun dîdelerim lem yerine
Hışmîle sahrâyı alınca bârbâr eline

Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına
Nası[l] kıydın a zâlim yâr saçının her teline

2. Bir telin Hindi Yemen Bağdâdı Basrâyı deger
Bir telin Çin-i bedehşâna bedel sorsam eger
Milki sâr hükmüne ey tâneler aldın barbar
Kör olub dîdelerin görmeyesin haşre kadar

Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına
Nası[l] kıydın a zâlim yâr saçının her teline

*06 Mil. Yz. Cönk 34, v. 23; 06 Mil. Yz. Cönk 135, v. 15

A.

- 1/1: Güli teşne zârım dîdelerim dökdi yaş:Esme ey bâd-ı sabâ bir dahi cânân eline -1933: 87.
- 1/2: Çün nidâyı basdığı çün sevdiğim ağyârlarına: Düşme bihûde sakın kelp rakibin diline-1933: 87.
- 1/3: Nice kan ağlamasun dîdelerim lem yerine: Nazar et gözlerimin hûn ile memlû seline-1933: 87.
- 1/4: Hışmîle sahrâyı alınca bârbâr eline-Şimdi yüzvermez o şuh vakt-i sehergâh yine-1933: 87.
- 1/5: Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına: Alup ol şane-i mikrâzını berber eline-1933: 87.
- 1/6: Nası[l] kıydın azelim yâr saçının her teline: Nice kıydın o şehin perçeminin bir teline-1933: 87.
- 2/2: bilsem: sırsam-1933: 87.
- 2/3: Milki sâr hükmüne ey tâneler aldın barbar: Kör olup dîdelerin görmeyesin nurdan eser-1933: 87.
- 2/4: Kör olub dîdelerin görmeyesin haşre kadar: İki destin kırılıp ah edesin haşre kadar-1933: 87.
- 3/3: Hâb-ı ma'nâda görüb itmişdi kevneyne bend: Hâb-ı râhette görüb etmiş idim gûş ile pend-1933: 87.
- 3/4: Nideyim olmadı ana zerrece te'sir mend: Pendimi eylemedi zerrece düstûr u sened-1933: 87.
- 4/1: besleyüp: büyütüp-1933: 87.
- 4/2: Cân virirdim yine anın her teline hâvâs ile: Ülfeti gayri yasağ etti gönül her kes ile-1933: 87.
- 4/3: Daş mı basdın bağrına anı kesdin mikrâs ile: Bağrına taş mı basup kestin anı mikraz ile-1933: 87.
- 5/1: Okusun rûz-ı cezâ âh ile divâne varak: Okusun rûz-ı ceza mahşer-i divâne varak -1933: 87.
- 5/2: O mâhın perçeminin uçları kanlar saçarak: O şehin perçeminin uçları kanlar akarak-1933: 87.
- 5/4: Dile kil eyle bugün bunda benim hakkım hak: Diyeyim işte benim eyle bugün hakkımı hak-1933: 87.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde "gazel" başlıklıdır.
Dörtlüklerin sıralanışı farklıdır.
krş. Sadettin Nüzhet, 1933: 87.

3. Bir telin sîne-i hicrânıma kılmışdı bend
 Bir telin nâz ile gerdânım dakınmışdı kemend
 Hâb-ı ma'nâda görüb itmişdi kevneyne bend
 Nideyim olmadı ana zerrece te'sîr mend

Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına
 Nası[1] kıydın a zâlim yâr saçının her teline

4. Besleyüb serde yetiştirmişdi dâl fers ile
 Cân virirdim yine anın her teline hâvâs ile
 Daş mı basdın bağrına anı kesdin mikrâz ile
 Dilerim Bâr-i Hudâdan iki destin kesile

Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına
 Nası[1] kıydın a zâlim yâr saçının her teline

5. Okusun rûz-ı cezâ âh ile dîvâne varak
 O mâhın perçeminin uçları kanlar saçarak
 Ey *Gedâî* başı açık yalın ayak ağlayarak
 Dile kil eyle bugün bunda benim hakkım hak

Lerze düşdi güzelin sûfiye gibi sularına
 Nası[1] kıydın a zâlim yâr saçının her teline

2. BENİ YAKDIN YAKA OL HAZRET-İ ALLAH'IN SENİ*

- 1 Göz açub görmesem ol vakti seher-gâhla seni
Anardım subhı mesâ nâle-i her âhın seni
Görmeyeydim n'ola âyînei cânâ kânın seni

Beni yakdın yaka ol hazret-i Allâhın seni

- 2 Kûhı sahrâlara saldın beni dîvâne gibi
Bilmem kendimi sâgar gehi peymâne gibi
Şemi ruhsârına ey muğbeçe pervâne gibi

Beni yakdın yaka ol hazret-i Allâhın seni

- 3 Çeşmi insâfile rahmi eyle benim hâlîme bak
Kıl kerem lâyük isem âteşi hicrânla yak
Gizli cânım evine şöyle bıraktın konak

Beni yakdın yaka ol hazret-i Allâhın seni

* 06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 38.

A.

- 1/1: Göz açub görmesem ol vakti seher-gâhla seni-Görmeseydim göz açıp vakt-i sehergâhta seni: 1933: 88.
1/2: her âhın-pür âhta: arz etdi hüsnünde- 1933: 88.
1/3: Görmeyeydim n'ola âyînei cânâ kânın seni: görmeseydim n'ola ben nâle-i pür ahta seni: 1933: 88.
2/2: Bilmem kendimi sâgar gehi peymâne gibi: Bilemem kendimi sâgar keş-i mestâne gibi- 1933: 88.
3/1: hâlîme: âhvalime: 1933: 88.
3/3: Gizli cânım evine şöyle bıraktın konak: Gizli cânım evine böyle atıp ta kundak- 1933: 88.
4/1: bî-çâr olaydı: bîmâr olası- 1933:88.
4/2: olaydı: olası- 1933:88.
5/1: Ben Gedâyım çekerim derdini sen gonca terin: Bir Gedâ'yım ciğerim süzusun ol gonca terin- 1933:88.
5/3: Beni terk etmek ise şevki cihânım kararın: Nice olmaya senin nâr-ı cehennemde yerin-1933:88.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde "gazel" başlıklıdır.

3. bent cönkte yoktur. (Sadettin Nüzhet, 1933: 88'de şöyledir: " Kande tuttun acebâ ey gül-i zibâ mesken/Gezerim âteş-i aşkın ile gülşen gülşen/ Sûz-i hicrin ile yandıkça misâl-i külhan")
krş. Sadettin Nüzhet, 1933: 89

- 4 Çâresiz derde düşüb ben gibi bî-çâr olaydı
Geceler subha kadar âh eyledin zâr olaydı
Yansun âteşi firkat ile pür nâr olaydı

Beni yakdın yaka ol hazret-i Allâhın seni

- 5 Ben *Gedâyım* çekerim derdini sen gonca terin
Nice beni yakdı gör ateşi aşk-ı şererin
Beni terk etmek ise şevki cihânım kararım

Beni yakdın yaka ol hazret-i Allâhın seni

3. BİR ŞEB-İ VUSLATTA KOYDU MÂHA NİSBET RÛLARIN*

1. Sâye salmış gül cemâlin üzre ebrû mûlerin
Bir şebi zulmette koymuş mâha nisbet rûlerin
Baş açık yalın ayak efsûn ile hindûlerin
İklim-i Çîn'e düşür[müş] dîde-i âhûlerin

Lâfetâ seyfin alup resmen iki ebrûlerin
Cem'edüp Fas mülküne ordu çeker gîsûlerin

2. Mazhar-ı kudret keşîd etmiş acep ummanına
Sûre-i Innâfetahnâ sırrını pişânına
Fethedüp girdi şehâ bu Kerbelâ meydânına
Hamle edüp Düldül süvâr olmuş döner her yanına

Lâfetâ seyfin alup resmen iki ebrûlerin
Cem'edüp Fas mülküne ordu çeker gîsûlerin

3. Kametin servilere seyr-i gülistân istedir
Midhatin mürğ-i dile pendinde bustân istedir
Nakş-i nâzın nâtüvânî tab'â meydân istedir
İşvenâzım sevdiğim kan üstüne kan istedir

* 06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 26b; 06 Mil. Yz. Cönk 136, v. 95b

A.

1/1: gül: gün- 1933: 55.

1/2: bir:her -1933: 55.

2/1: acep ummânına; acep pişânına -1933: 55.

2/2: sırrını pişânına: hattını ünvânına- 1933: 55.

2/4: hamle edüp: hamledüp: 1933: 55.

3/2: pendinde: pendile-1933: 55.

3/3: nakş-ı nâzın: rahş-ı nâzın- 1933: 55.

1/2: işvenâzım: işvebâzım-1933: 55.

4/1: tefsir: tasvir-1933: 55.

4/2: misâlî: Seb'ulmesânî-1933: 55.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde "gazel" başlıklıdır.

Cönte mısraların sıralanışı farklıdır.

krş. Sadettin Nüzhet, 1933: 55.

Lâfetâ seyfin alup resmen iki ebrûlerin
Cem'edüp Fas mülküne ordu çeker gîsûlerin

4. Kilk-i kudret levh-i dilde vechini tefsir eder
Hat çeküp misâlî âyetin tahrîr eder
Vermese hâlin eğer “?” bir dem haber
Korkarım hışma gelüp şemşir-i gamzen kan eder

Lâfetâ seyfin alup resmen iki ebrûlerin
Cem'edüp Fas mülküne ordu çeker gîsûlerin

5. Ey *Gedâî* gör bugün Fas mülkünün bir dâveri
İklim-i Çin'e çeker beytülhazenden leşkeri
Nice dil gayret edersin bu revîşle ey peri
Ol sebepten ben de teslim eyledim cân ü seri

Lâfetâ seyfin alup resmen iki ebrûlerin
Cem'edüp Fas mülküne ordu çeker gîsûlerin

4.2.2. Semâi

1. HÜSEYNÎ PERDESİNDEN BAŞLAYÛB TAKSİM-İ HİCÂZ GEÇTİ*

1. Gönül hânendesi zülfün telinden bir mecâz geçti
Hüseynî perdesinden başlayûb taksim-i hicâz geçti
2. Nevâdan dem tutup râs yollarında çok niyâz geçti
Ne benden hâhiş-i vuslat ne senden işve nâz geçti
3. Geçen gün fikrederkenhâtırımdan gerçi ez geçti
Dedim benden bulup bir gayrısın mehpâre vazgeçti
4. Beni hasretinde koydun kande kaldın ey benim cânım
Aceb bilmez misin zülfün gibi hâli perîşânım
5. Dedim bir bezm-i ağyâraulaşdı kaldı cânım
Senin de kalbine fikret hele gelmez mi sultânım

*06 Mil. Yz. Cönk 136, v.43; Cönk 249 v. 34b; Cönk 22 v.32.

A.

- 1/2: başlayûb: eyleyüp-1943: 55.
 2/1: râs: rast-1943: 55.
 3/1: ez: az-1943: 55.
 4/1: İki üç gündür oldu nerde kaldın ey benim canım-1943: 55.
 5/1: ulaşdı: iriştı-1943: 55.
 5/2: kalbine: kelbine-1943: 55.
 6/1: Beni endişeden âzâde kıl doğru haber ver de-1943: 55.
 6/2: Ne yaptın ne eyledin nittin a canım gittiğin yerde-1943: 55.
 7/1: Nasıl âdemdir anlar adları ne semtleri nerde-1943: 55.
 7/2: Yine doğru haber vermez açar ağzın derim derde-1943: 55.
 8/1: Beni senden ayırmak isteyenler var ise söyle-1943: 55.
 8/2: bu: o-1943: 55.
 9/1: âşıklık: âşık-1943: 55.
 9/2: için: için-1943: 55.
 10/1: Sana ey sevdiğini zülfün telinden çoktur üfkende-1943: 55.
 10/2: Ne hacet söylemek bir bir anı bilmez misin sen de-1943: 55.
 11/1: Haber versen n olur birkaç gün üzre gittiğin ande-1943: 55.
 11/2: Tükenmez mihnet ü endişelerde kalmasam ben de-143: 55.

C.

Bu şiir cönkün içerisinde “semâi” başlıklıdır.
 6. ve 10. beyitler Dağlı’da yer değiştirmiştir (Bkz. Dağlı 1943: 55).
 krş. Dağlı 1943: 55.

6. Sana zülfün telinden nevcivânım çokdur efgende
Ne hâcet söylemek bir bir anı elbet yanında
7. Tüketmez hasreti endişelere kalmamışam bende
Haber versen no'lur birkaç gün üzre gittiğin kanda
8. Seni benden ayırmak isteyenler varımış söyle
Bu âdettir niçün inkâr edersin sevdiğim böyle
9. Sana âşıklık bana yâr mı bulunmaz vâir iken böyle
Beni de bâşınıçün atma destinden kerem eyle
10. Beni endişeden âzade kıl doğru haber ver de
Ne yanda idin nazenenim /.../ gittiğin yerde
11. Nasıl âdemdir onlar aslı ne semtleri nerde
Yine doğru haber vermez açıp ağzın deyim der de
12. Kati her rişte-i zülfünde gönlüm var idi nittin,
Esir-i dâm-ı aşkı, mihnete saldın da incittin,
13. *Gedâî* âşıkın kan ağlatup güya sevâb ettin?
Beni gurbette, hasrette garib koydun niçin gittin.

4. 3. GEDÂÎ MAHLASLI YENİ ŞİİRLER

4. 3. 1. Heceli Şiirler

4.3.1.1. İlahiler

1. DEĞERİNİ İRİSER ÂHİM SEMÂYA*

1. İlâhî kulına senden himâye
Değerini iriser (?) âhım semâya
2. Eğer senden inâyet irmez ise
Beni uğratdı bu nefsim belâya
3. Bana günden güne artırdı cevri
Nice kıldım ise nefse reâya
4. Bana bindürür dürlü dürlü elemeler
Kime eyleyeyim yâ Rab şikâye
5. Belâya sabr idenler /.../irdi
Ki sabrı olmayanlar oldu pâye (?)
6. Yeye hem rızık için /.../karındaş
Seni besler tevekkül kıl Hüdâya
7. Bu yola sıdkıyla gelenler irdi
Gümânıyla gelen vardı hümâya
8. Var ey hoca eger sıdkın doğruysa
/.../

* 06 Mil. Yz. Cönk 120, v. 13

9. Bu halkı dilden idrâkin var ise
Hemîn öz hâlini eyle hikâye
10. Dilencidir şu kul kim hiç elinde
Bulunmaya anın bir habbe mâye
11. Çü düşdi şânına senin *Gedâî*
Yüri cehd ile meşgûl ol duâya
12. Günehkârın yok elinde vücûhı
Meger kim düşe ol zıll-i hü mâya
13. Nicesi umsun bî-çâre miskîn
Ki anın rahmetine yok bahaya

2. HAK NAZAR KILMAZSA ÂH DERVÎŞ OLUR MI*

1. Dahl için dostlar dervîş olanı

Hak nazar kılmazsa âh dervîş olur mı
Sevgisin duyanlar Hû uyku uyur mı

2. Dervîş olan dün uykuyu uyumaz
Gâfil olan lezzetini alamaz
Şeytân uyanır câna kıyamaz “?”

Hak nazar kılmazsa âh dervîş olur mı
Sevgisin duyanlar Hû uyku uyur mı

3. Dervîş olan dün [ü] gün çalışur
Üç günde bir şeyhiyle görüşür
İsteyen cân Mevlâsına ulaşur

Hak nazar kılmazsa âh der vîş olur mı

4. Girmez Şabân Efendi yolına
Esmâyı vird itmişler diline
Ebu Bekr, Ömer, Osmân, Alîye

Hak nazar kılmazsa âh dervîş olur mı
Sevgisin duyanlar Hû uyku uyur mı

5. Râst geldim evliyâlar pirine
İzzet ile serim virdi birine
Merhamet eyle *Gedâî* kulına

* 06 Mil. Yz. Cönk 200, v. 31b, 32a

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “ilâhî” başlıklıdır.
Üçerli bentler halinde yazılması gereken şiirin ilk bendinde iki mısra eksiktir.

Hak nazar kılmazsa âh dervîş olur mı
Sevgisin duyanlar Hû uyku uyur mı

4.3.1.2. Koşmalar

1. BU MİHNETTEN HALAS OL KARA BAHTIM*

1. Ne zamandan berü durmaz ağlarsun
No'la bir gün şâd ol gül kara bahtım
Dertli ciğerümi delüb dağlarsun
Bu mihnetten halâs ol kara bahtım
2. Bu aşka düşeli gülmedin bir an
Gezerim hayrette zârı sergerdân
Tabîbler bulamaz derdime dermân
Yürü sen dermânın bul kara bahtım
3. İflâh olmam ben bu yâreden âhir
Müşkülüm kimseye edemem zâhir
Beni bir zâlîme eyledin esir
Bul imdi çâresün gel kara bahtım
4. *Gedâî* olurum âhir ben ahrâk
Meğer devâ ede Hazret-i Hallâk
Altuna el ursam kesilür toprak
Yedi kat yerlere dal kara bahtım

* 06 Mil. Yz. Cönk 293, v. 32b.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

2. EY CÂN İÇRE CÂNIM NİYE GÜCENDİN*

- 1 Ey merhamet-kânım rûh-ı merdânem
Devletlü sultânım niye gücendin
Hikmet-i Lokmânım derde dermânım
Ey cân içre cânım niye gücendin
- 2 Ey lebleri sükker fendi mükerrer
Yüzi hayra'l-beşer nedir bu enver
Behey cân u ciger hem lebi Kevser
Saçılusun her kanım niye gücendin
- 3 Bağışla noksânım cürm-i isyânım
Devleti şâhânım şâh-ı devrânım
Kapunda yeksânım sana hayrânım
Dehri Süleymânım niye gücendin
- 4 *Gedâî* kâline bakma hâline
Girme vebâline düşmüş âline
Evvel cemâline son celâline
Vâlâ-yi hayrânım niye gücendin

* 06 Mil. Yz. Cönk 57, v. 28

C.
Bu şiir, cönkün içerisinde “divan” başlıklı altında kayıtlı olmasına rağmen hece vezni ile yazılmıştır.

3. TÂCİZ İTDİM GÜLZÂRİ BU SEHER*

1. Subha dek âh itdim andım ağladım
Mürüvvetlü hûb-ı mekkârı bu seher
Aşk-ı âteşde yandım ağladım
Tâciz itdim gülizârı bu seher
2. Hâyâl-i yâr ile subha dayandım
Bulanda bir aşkı sevâd kazandım
Pervâneler gibi şem'e dolandım
Görmek için bir dîdârı bu seher
3. Benim ahvâlimi seyr itdi güller
Âhımdan göğerdî cümle sünbüller
Benim için kan yaş döküb bülbüller
İtdi bülbül nâle-i zârı bu seher
4. Cemâlin gönüle tasvîr eyledim
Söylediklerin tahrîr eyledim
Gedâ-yı vâsfinda tefsîr eyledim
Lal-i leb-i Kevser-i yâri bu seher

* 06 Mil. Yz. Cönk 158, v. 39b; 06 Mil. Yz. Cönk 156, v. 87b

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “koşma” başlıklıdır.

4. SENİN YÂRELERİN BAĞLAR BULUNMAZ*

1. Ağlarsan var kendi başına ağla
 Senin için kimse ağlar bulunmaz
 Bağlarsan var kendi yaranı bağla
 Senin yârelerin bağlar bulunmaz

2. Dünyâ güzelinden umma vefâyı
 Sırrın beyân itme çek bu cefâyı
 Unud gitdsün sen de eski safâyı
 Geçen geçdi günler çağlar bulunmaz

3. Âşık *Gedâî'nin* mürüvvet-şâhı
 On sekiz bin âlemlerin penâhı
 Budur derdime dermân senden İlâhî
 Senden gayrı yârem bağlar bulunmaz

* 06 Mil. Yz. Cönk 203, v. 61b.

4. 3. 2. Aruzlu Şiirler

4.3.2.1. Divan

1. LEVHİ GÖNLÜMÜN TEALLUK-I NÛRİ VECHİN YÂ ALÎ*

- 1 Hâmî-yi kutretle tahrîr eylemiş Mevlâ Ali
Levhi gönlümün ta'alluk-ı nûrî veçhin Yâ Ali
- 2 Kûnh-i zâtın kul Hüva'llâhu ehad hayyü'l-ebed
Dilin nakş itmiş hayâlin mâ hüve'l-esrâ Ali
- 3 Sen hakikat bâbının miftâhısın bî-şübhe kim
Oldı icmâlinde zâhir hatt-ı harfî Yâ Alî
- 4 Ey velâyet şâhı esrâr-ı hakikat menbaı
Sâki-yi kevser-i insi Cennet-i Me'vâ Alî
- 5 Gurre bî-aynın “?” gam eşdi sînemde dâğlar
Oldı eşk-i dîdemin her katresidir Yâ Alî
- 6 Hasretinle dökdüğüm göz yaşını rûz [u şeb]
Sun gürûh-ı hândânın aşkına ammâ [Yâ] Alî
- 7 Ey Gedâyî kabrim üzre bassa ger bir Ehl-i Beyt
Çağırışır a'zâlarım heb “Lâ fetâ illâ Alî”

* 06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 86b.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “divan” başlıklıdır.
“Lâ fetâ illâ Alî”: Ali'den başka yiğit yoktur.

4.3.2.2. Gazeller

1. NÂLE Ü ZÂR EYLEMEZ GONCA-İ RUHSÂRI ANUB*

Fe i lâ tün / Fe i lâ tün /Fe i lâ tün /Fe i lün

- 1 Nice bir âh ideyim derdiyle dildârı anub
Nâle vü zâr ideyim gonca-i ruhsârı anub
- 2 Nice bir yâd ideyim lali lebi mey-gûnını
Niçe kan ağlamayım gözleri humârı anub
- 3 Nice bir kûşe-i mihnette perişân olayım
Bağrıma taş basayım şûh-ı sitemkârı anub
- 4 Nice yüzler süreyim yerlere mahbubuma “?”
Çâresiz çekdiceğim derdiyle yalvarı “?” anub
- 5 Nice bir zülfine dil ağımı perde “?” eyleyem
Böyle âhlar çekeyim hicriyle ol yârı anub
- 6 A *Gedâi* kime ahvâli dili şerh eyleyem
Nigeh-i gamzesinin itdiği efkârı anub

* 06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 87b.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “gazel” başlıklıdır.

2. ŞAFK-ENGİZ FELEK-İ TAN DÎDÂRINDIR*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

1. Subh-ı hurşîd-i cihân pertev-i ruhsârındır
Şevk-engiz felek lem'a-i dîdârındır
2. Öyle mir'ât-ı mücellâ-himemsin kim sen
Görünen can gözüne sûret-i envârındır
3. Can ü cismimde serâpâ ne ki var ey şeh-i aşk
Kimsenin medhali yok cümle senin varındır
4. Uyarub hâb-ı ademden beni tâ rûz-ı ezel
Getüren nefha-i Cibril-i keremkârındır
5. Eşk-i çeşmimden akan hûn-i ciğer pâreler
Leb-i la'lin emel-i lü'lü-i şehvârındır
6. Kademin hak-i (?) *Gedâî* kuluna rahm eyle
Gece gündüz ki senin aşkınla gamhârındır

* 06 Mil. Yz. Cönk 187, v. 48.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “gazel” başlıklıdır.

3. TECELLÎ-Î CEMÂL İSTER GÖNÜL EĞLENMEZ EĞLENMEZ*

1. Tesellî- i visâl ister gönül eğlenmez eğlenmez
Tecellî-i cemâl ister gönül eğlenmez eğlenmez
2. Cemâlin vaslını gözler ana kâr eylemez sözler
Meğer Mevlâ seni özler gönül eğlenmez eğlenmez
3. Ne halvetde ne celvetde ne vahdetde ne kesretde
Ne tûbâda ne cennetde gönül eğlenmez eğlenmez
4. Neylesün bâğı bûstânı neylesün hûri gılmânı
Yanar firâk ila cânı gönül eğlenmez eğlenmez
5. Eger dünyâ eger ukbâ visâlsiz kurı sevdâ
Gedâyî neylesün ey Mevlâ gönül eğlenmez eğlenmez

* 06 Mil. Yz. Cönk 232, v. 10a.
Bu şiir Azîz Mahmûd Hüdâî'ye aittir.

C.
bkz. Bu şiir, Mustafa Tatçı ve Musa Yıldız'ın hazırladığı “Azîz Mahmûd Hüdâî Divan-ı İlâhiyat” isimli kitapta 4. beyit hariç yer almaktadır.

4.3.2.3. *Kalenderîler*

1. BÎ-ÇARE DİLİN YÂRESİNE ARZ-I NİYAZI*

Mefûlû / Mefâîlû / Mefâîlû / Feûlün

1. Dil niyâzı kılar her şâm [ü] seher vuslatı râzı
Bî-çâre dilin yâresine arz-ı niyâzı
2. Çün netti ana meş'ale-i aşk-ı nezâket
Hem nâre anı yanmağa yâr verdi cevâzı
3. Âh ne'şleyin gitti gine eldeki fırsat
Sen kâre bıraktın bana doluyla zarârı
4. Gör ne'tti bugün tûtîlere âteş-i hasret
Hep nâre refîk eylediler gonca-i nâzı
5. Bir böyle elem [ü] mihnet ile kaldı *Gedâî*
Ağyâra vefâ eylemedi mecazı

* 06 Mil. Yz. Cönk 156, v. 60.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde “kalenderî” başlıklıdır.

2. DÂM-I GAMINA OLDUM ESÎR BEN BİLEREKDEN*

Mefûlû / Mefâîlû / Mefâîlû / Feûlün

- 1 Şekvâ idemem kimseye bu çarh-ı felekden
Dâm-ı gamına oldum esîr ben bilerekden
- 2 Gelmezdim eger bile idim dâr-ı fenâyâ
Bin lu'bile aldatdı da itdi beni dekden
- 3 Memnûn olanı görmedim hîç dehre gelende
Mesrûr olacak var mı 'aceb bir gelecekden
- 4 Halk itdi Hudâ Âdemi bir ma'den-i zerden
Zerkâra 'ayâr itmege gönderdi mihenkden
- 5 Âlemde bu Âdemde görüb zât-ı sıfâtın
Kurtuldum hele dehre gelüb şübhe-i şekden
- 6 Oldum feleğin cevrine ben râzî *Gedâî*
Bir yâri vefâdârı bulub kendime tekden

* 06 Mil. Yz. Cönk 135, v. 42b.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde "kalenderî" başlıklıdır.

3. İY RUHLARI GÜL LEBLERİ BAL GÖZLERİ ÂFET*

Mefûlû / Mefâîlû / Mefâîlû / Feûlün

1. Ey serv-i sehî nâzik edâ şûh-i tarâvet
Ey ruhları gül lebleri bal gözleri âfet
2. Bir dilber-i ra'nâda bulunsa bu halâvet
Ey şekli melek nesli peri yâ bu ne sûret
3. Gördüm dedim etvârını Allah'a emanet
Peh peh ne nezaket ne zarafet ne kıyafet
4. Ettin nice aşufleri hüsnüne hayran
Ey âfet-i cân kâşî kemân gözleri fettân
5. Bin âşık olur bir nighdetîrine kurban
İy ince meyân taze fîdan serv-i hirâmân
6. Ruhsâr-ı terin rengi gül-i terde bulunmaz
Giysülerinin nûkheti anberde bulunmaz
7. Ol la'l-i lebin lezzeti şekerde bulunmaz
Bu zîbi eda her perî-peykerde bulunmaz
8. Mehtâb-ı cemâlin göreyim îri felekten
Fark eyleyemem vechini hiç şekli melekten
9. Gülsün yüz gözler süzerekten gülerekten
Çekmem elemi dâmen-i lutfunda dilekten

* 06 Mil. Yz. Cönk 136, v. 47b; 06 Mil. Yz. Cönk 139, v. 4a.

C.
Bu şiir cönkün içerisinde "kalenderî" başlıklıdır.

10. Saldın nice aşüfteleri aşkıyla derd[e]
Yok böyle revîş böyle nezaket perilerde
11. Söz yok ne diyem tarzı tarâvet pek ilerde
Ras geldi *Gedâî* gözün seyrüseferde

4.3.2.4. *Murabba*

1. OL LEBİ ŞÎRÎN İÇÜN FERHÂD OLURSIN ÂKİBET*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

- 1 Ey gönül mahzun iken sen şâd olursın âkîbet
Gam yemeğe gussadan âzâd olursın âkîbet
Mâ'il oldun bir saçı Leylâya Mecnûnlar gibi
Ol lebi Şîrîn için Ferhâd olursın âkîbet
- 2 Bir kadeh mey nûş idenler sena peri pervâz ile
Ser koyub meydânı aşkda raks iderler saz ile
Şimdiden öldürmedik âşık komadın nâz ile
Korkarım bir gamzesi cellâd olursın âkîbet
- 3 Cilve-gâh itdi cemâlin gülşeni misli harâb
Melulâne bâğı âşkda meskeni oldı türâb
Dahi tâze tıfl iken kıldın gönül şehrin harâb
Korkarım ki zâlimi bî-dâd olursın âkîbet
- 4 Kıldı hicrinle *Gedâyî* çeşm-i âb-ı pür-hûn benim
Bükdi kaddim gâh fîrkat gâh hasret gâh gam
Bu cefânın nidügin bildir bana ey gonca fem
Öğredir çarhı felek üstâd olursın âkîbet

* 06 Mil. Yz. Cönk 144, v. 19.

5. CÖNKLERİN TANITILMASI

5.1. 06 Mil. Yz. Cönk 22

185x80 mm ölçülerinde, XVII+135 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a hatla yazılmıştır. Cedit kâğıda yazılmış olan cönkte değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Cönkün alt kapağı yoktur, üst kapağı ise meşin kaplı siyah bir ciltle korunmuştur. Cönkün ilk ve son sahifeleri eksiktir. Yapraklarda fihrist varsa da yapraklar eksik olduğundan fihrist işe yaramaz durumdadır. Gedâî dışında Bâkî, Cüdâyî, Dertlî, Eşref, Faik, Ferâhî, Fûzûlî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiirler 26b, 32, 38, 86b, 87b numaralı varaklarda mevcuttur.

5.2. 06 Mil. Yz. Cönk 34

185x120 mm ölçülerinde, 29 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a hatla yazılmıştır. Değişik ölçülerde yazı alanı kullanılmıştır Cedit esmer kâğıda yazılmıştır. Cildi kopmuş, yapraklar kötü durumdadır. Ali Koçak Esen'den satın alınmıştır. Gedâî dışında Gevherî, Lutfî, Mahfî, Mestî, Remzî, Seyrânî, Yesarî, Âşık Ömer 6b, Aynî, Belîğ, Bezmî, Dehrî, Hengâmî, Mâhî, Nâbî, Nedîm, Neş'et, Nûrî, Rifat, Ruhî, ve Adlî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiirler 23 numaralı varakta mevcuttur.

5.3. 06 Mil. Yz. Cönk 35

180x82 mm ölçülerinde, 21 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a hatla yazılmıştır. Cedit esmer kâğıda yazılmış olan cönkte değişik boyutlarda, değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Yapraklar harap olup, ciltsizdir. Ali Koçak Esen'den satın alınmıştır. İçindekiler: Baştan 58 yaprak ile aradan 10b-11a arası ve sonu eksiktir. Gedâî'den başka Âşık Ömer, Azmî, Cüdayî, Esrarî, Gevherî, Hüznî, Kenzî, Mevzunî, Nûr'a ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiirler 13, 14, 14b, 15a, 15b, 18 numaralı varaklardadır.

5.4. 06 Mil. Yz. Cönk 57

215x105 mm ölçülerinde, 72 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a hatla yazılmıştır. Değişik satırlı yazı alanı kullanılmıştır Cedit esmer kâğıda yazılmıştır Ciltsizdir. Kemâl Eren'den satın alınmıştır. Gedâî dışında Âşık Ömer, Âgâhî, Bedri, Gevheri, Hâlî, Ülfeti'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 28 numaraları varakta mevcuttur.

5.5. 06 Mil. Yz. Cönk 120

220x110 mm ölçülerinde, 82 sahifeden müteşekkil Türkçe, nesih ve rik'a hatla yazılmıştır. Suyolu filigranlı renkli cedit kâğıda yazılmış olan cönkte değişik boyutlarda, değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Yaprakları dağınık halde olan üç ayrı cönk bir araya getirilmiştir. Ciltsizdir. 1257 (1840) yılında yazılmıştır. Gedâî dışında Seyfullah Nizamoğlu, Cemali, Ârifî, Çırakçı Miskin, Derviş, Hüdâyî, Cevheri, Nesimî, Nidâyî ve Hıfzî'ye ait şiirler bulunmaktadır. 22, 34b, 56 numaralı varaklarda Gedâî'ye ait şiirler yer almaktadır.

5.6. 06 Mil. Yz. Cönk 135

170x115 mm ölçülerinde, 92 sahifeden müteşekkil Türkçe, talik yazıyla yazılmıştır. Suyolu filigranlı renkli cedit kâğıda yazılmış olan cönkte değişik boyutlarda, değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Ciltsizdir. Gedâî dışında Abdî, Âgâhî, Ahmed, Âşık Ömer, Azmî, Büryânî, Ceyhûnî, Cudâyî, Dertli, Emrah, Faîk, Fehmî, Fethî, Figânî ve Gayreti'ye ait şiirler bulunmaktadır. 15, 42, 58b, 65 numaralı varaklarda Gedâî'ye ait şiirler bulunmaktadır.

5.7. 06 Mil. Yz. Cönk 136

220x115 mm ölçülerinde, 99 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a yazıyla hümayun damgalı kâğıda yazılmış olan cönkte değişik boyutlarda, değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Cönk 1297 (1881) yılında yazılmıştır. Şirazesî dağınık, durumda meşin kaplı bir cilt içerisinde. Gedâî dışında Cellad İbrahim Dertli Emrah Erzurumlu Memdûhî Mirâtî 27b; Niyazi (Mısır'den ayan) Nûrî Rûzî Seyrânî

Erzurumlu Emrah Rüşdî'ye ait şiirler mevcuttur. 43, 47b, 95b numaralı varaklarda Gedâî'ye ait şiirler bulunmaktadır.

5.8. 06 Mil. Yz. Cönk 139

202x122 mm ölçülerinde, 63 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a yazıyla farklı renklerde cedit-i hümayun kâğıda yazılmış olan cönkte değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Siyah meşin sırtlı, desenli kâğıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde. 1267 (1849) yılında yazılmıştır. Cönkte Gedâî dışında Azmî, Dertli, Erzurumlu Emrah, Himmeti, Memdûhî, Rûzî, Seyrânî, Batumlu Yesârî, Arşî, Berkî, Bezmî, Çerâğî, Eşref ve Faik'e ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 4a numaralı varakta mevcuttur.

5.9. 06 Mil. Yz. Cönk 144

213x70 mm ölçülerinde, 53 sahifeden müteşekkil Türkçe, nesih ve rik'a yazıyla farklı suyolu filigranlı renkli kâğıda yazılmış olan cönkte değişik satırlı yazı tipi tercih edilmiştir. Salbek şemseli, zencirekli koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde. İçindekiler: Cönkte Gedâî dışında Aşık Ömer, Çobanoğlu, Derviş Alî, Gevherî, Kâtib Osman, Mecnûnî, Sipâhî, Zihnî, Ahmedî, Âşık Ömer, Fütûnî, Gevherî, Hatmî, Kâtibî, Seyyidyaroğlu'na ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiirler 19 numaralı varakta mevcuttur.

5.10. 06 Mil. Yz. Cönk 156

200x105 mm ölçülerinde, 87 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a yazıyla suyolu arma filigranlı kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Kahverengi karton kapağı olup ciltli değildir. Çeşitli cönklerden kopmuş olan değişik boylarda yaprakların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Yaprak başlarında ve eteklerinde yırtıklar ve aralarda eksikler bulunmaktadır. Gedâî dışında Âgâhî Beyoğlu İbrahim, Cünûnî, Dertli, Efkârî, Erzurumlu Emrah'a ait şiirler vardır. Gedâî'ye ait şiirler 60, 87b numaralı varakta yer almaktadır.

5.11. 06 Mil. Yz. Cönk 158

210x100 mm ölçülerinde, 65 sahifeden müteşekkil Türkçe, nesih ve rik'a yazıyla suyolu filigranlı kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Cildi yoktur, Kopmuş olan değişik cönk yapraklarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Yırtık ve eksik sayfalar bulunmaktadır. Gedâî'nin dışında Ahmed, Hafız, Niyâzî, Yûnus, Âşık Garib, Âşık İbrahim, Aşık Kerem, Âşık Ömer, Bezlî, Derdiyok'a ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 39b numaralı varakta yer almaktadır.

5.12. 06 Mil. Yz. Cönk 168

230x103 mm ölçülerinde, 76 sahifeden müteşekkil Türkçe, talik ve rik'a yazıyla cedid kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Siyah meşin bir cilt içerisindedir. Gedâî dışında Abdî Bezmî Dertli Fethî Ferâhî, Feyzî, Gevherî, Hekimî, Himmetî, Hüsni, Kasdî, Mahfî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 45a numaralı varakta mevcuttur.

5.13. 06 Mil. Yz. Cönk 187

200x110 mm ölçülerinde, 263 sahifeden müteşekkil Türkçe, nestalik yazıyla renkli cedid kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Sonda boş yapraklar mevcuttur. Mahlas üzerleri ve konu başları kırmızıdır. Gedâî'den başka Abdal Musa, Abdî, Arşî, Behlül Dana, Behrî, Bosnevî, Cürmî, Cevabî, Cemali, Dertli Kazan, Derûni, Derviş Veli, Emrah, Eşrefoğlu, Emir Sultan, Fazlî, Fuzûlî, Gayret'e ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 63. numaralı varaktadır.

5. 14. 06 Mil. Yz. Cönk 200

160x92 mm ölçülerinde, 82 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a yazıyla çizgili defter kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Cildi yoktur. Gedâî dışında Âşık Yunûs, Alî, Arif, Ahmedî, Bayrâmî, Cevabî, Derviş, Derviş Yunûs, Derviş Ömer, Emîrî, Eşref, Eşrefoğlu, Ecrî, Emrah, Figânî, Gaybî, Himmet, Hevâyî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 31b numaralı varaktadır.

5.15. 06 Mil. Yz. Cönk 203

180x95 mm ölçülerinde, 98 sahifeden müteşekkil Türkçe, rik'a yazıyla nohudî cedid kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Koyu kahverengi meşin kaplı bir cilt içerisinde. Cildi yıpranmıştır. Gedâî dışında Abdal, Aşıkî, Boran, Bezmî, Cevabî, Dede Gargın, Derviş Alî, Dertlî, Dertlî Kerem, Dedemoğlu, Feryadı'ye ait şiirler bulunmaktadır. 24b, 61 numaralı varaklarda Gedâî'ye ait şiirler yer almaktadır.

5.16. 06 Mil. Yz. Cönk 232

200x105 mm ölçülerinde, 26 sahifeden müteşekkil Türkçe, nesih yazıyla suyolu filigranlı kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde bulunmaktadır. Cildi şirazesinden ayrılmıştır. Gedâî dışında Âşık Yûnus, Derviş Âşık, Hüdâyî, İstiâze, Kuddusi'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiirler 10a numaralı varaktadır.

5.17. 06 Mil. Yz. Cönk 249

190x110 mm ölçülerinde, 91 sahifeden müteşekkil Türkçe, nestalik yazıyla taç filigranlı kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Meşin mukavvadan oluşan cildin yarısı kopmuştur. Gedâî dışında Arz u Hal, Akif, Bezmî, Bihiştî, Cevabî, Cûdâyî, Çelebî, Dertlî, Ecrî, Emrah, Emrî, Edhem, Fehîm, Fehmî, Fethî ve Fuzûlî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 34b numaralı varaktadır.

5.18. 06 Mil. Yz. Cönk 293

225x106 mm ölçülerinde, 131 sahifeden müteşekkil Türkçe, nesih yazıyla sarı samanlı kâğıda yazılmış olan cönkte satır sayısı değişiklik göstermektedir. Bez kaplı mukavva bir cildi vardır. Gedâî dışında Arşî, Atâî, Aşık Ömer, Bakî, Cemî, Çâkî, Çâkerî, Cafer, Dertli, Derdî, Erbâbî, Esad, Fuzûlî, Fitnat, Fehim, Fâzıl, Gevherî'ye ait şiirler bulunmaktadır. Gedâî'ye ait şiir 32b numaralı varaktadır.

6. SONUÇ

Bu çalışmanın konusunu XIX. yüzyıl Âşık Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden olan ancak yeteri kadar araştırmaya konu olmayan Tokatlı Gedâî oluşturmaktadır. Çalışmada Gedâî'nin hayatı ve mevcut şiirlerinden hareketle sanat anlayışı ve şiirlerinde işlediği temalar ele alınmış, ardından cönklerden tespit ettiğimiz Gedâî mahlaslı şiir metinleri Latin harflerine aktarılmış ve yeni şiirler üslûp bakımından ele alınmıştır. Bu amaçla 18 cönk incelenmiş ve Gedâî mahlaslı 37 adet şiir tespit edilmiştir. Daha sonra Gedâî mahlaslı yeni şiirler dil ve üslûp bakımından ele alınmıştır. Gedâî, şiirlerinde hece ve aruz veznini kullanmıştır. Gedâî, hece ile söylediği şiirlerinde yabancı kelime ve tamlamalara fazla yer vermemiştir. Bu şiirlerde tamlamalardan, dinî ve tasavvufî isimlerden, kavramlardan, yinelemelerden, benzetmelerden, deyimlerden, tarihî, efsanevî ve edebî tiplerden faydalanmıştır.

Gedâî, aruzlu şiirlerinde heceyle söylediği şiirlere nazaran daha ağır ve kapalı bir dil kullanmıştır. Bu şiirlerde Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara fazlaca yer vererek çağdaşı olan âşıklara göre kapalı bir anlatımı tercih eder. İyi bir eğitim aldığını bildiğimiz Gedâî'nin divan şiirine ve tasavvuf edebiyatına yakınlığı ve birçok divan şâirine tahmisler yazdığı dikkate alındığında Arapça ve Farsça tamlamaları bolca kullanarak kapalı bir anlatımı tercih etmesini yadırgamamak gerekir. Gedâî; heceli şiirlerinde olduğu gibi aruzlu şiirlerinde de tamlamalardan, dinî ve tasavvufî isimlerden ve kavramlardan, yinelemelerden, benzetmelerden tarihî, efsanevî, edebî tiplerden, deyimlerden faydalanmıştır. Tespit ettiğimiz yeni şiirlerde de bu durum görülmüştür.

Çalışmanın omurgasını oluşturan dördüncü bölümde Millî Kütüphane cönklerinde "Gedâî" mahlaslı şiir metinlerine yer verilmiştir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bu amaçla 18 cönk taranmış ve Gedâî mahlaslı 37 şiir metni tespit edilerek bu şiirler Latin alfabesine aktarılmıştır. Bu 37 şiir metninden 7'si benzerlik sebebiyle çalışmamızda asıl şiir olarak ele alınmamıştır. Bu çalışmada yer alan şiirlerden 14'ü daha önce yayımlanmayan şiirlerdir. 14 şiirin orijinal metinlerinin fotoğrafları çalışmanın sonuna eklenmiş ve Latin harflerine aktararak dil ve üslûp bakımından incelenmiştir. Bu 14 şiirin 6'sı heceyle yazılmış 8'i aruzla yazılmıştır. Hece ile

yazılmış şiirler 2 ilahi, 4 koşma; aruzla yazılmış şiirler ise 3 gazel, 3 kalenderî, 1 divan ve 1 murabbadan müteşekkildir. Bu şiirlerden eğlenmez redifli şiir Aziz Mahmut Hüdai'nin "eğlenmez" redifli şiiriyle büyük benzerlik göstermektedir, bu durum Gedâî'nin tasavvufa yatkın olduğu için bu büyük mutasavvıftan etkilendiğinin de önemli bir göstergesi olabileceğı gibi şiirin mahlas bölümüne yanlışlıkla Gedâî de yazılmış olabilir. Yapılan bu çalışma ile ilim dünyasında hak ettiğı değeri bulamamış ve hakkında yeteri kadar araştırma yapılmamış Tokatlı Gedâî'nin bir nebze olsun tanıtılması amaçlanmış ve daha önce yayımlanmamış 14 şiiri edebiyat dünyasının istifadesine sunulmuştur.

SÖZLÜK

âfet	: büyük felâket, bela, güzel kadın.
âğyâr	: gayrılar, başkalar, yabancılar.
âhir	: son.
âhü	: ceylan, karaca; mecâzi anlamda güzellerin gözü.
ahrak	: sünepe, miskin.
âkıbet	: son.
âlişân	: şanı yüce.
anber	: güzel koku, güzellerin saçı.
âsumân	: gök, semâ.
âşinâ	: bildik, tanıdık.
âşiyân	: kuş yuvası, mesken, ev.
aşk	: sevgi.
aşüfte	: sevgiden kendisinden geçen, ahlaksız kadın.
âvâre	: işsiz, boş gezen, serseri.
âvâz	: ses, seda.
a'zâ	: organlar..
azm	: kasıt, niyet, karar.
bâb	: kapı.
bâd	: yel, rüzgâr.
bâlâ	: yüksek, yüce, üst.
bi- behre	: nasipsiz, mahrum.
bî-çâre	: çaresiz.
bî-dad	: zalimlik, işkence, adaletsizlik
bülend	: yüksek, yüce.
cehd	: çalışma, çabalama.
cevâz	: Ruhsat, izin verilmiştir, olabilir, yapılabilir, günah değildir.
civân	: genç.
cürm	: suç, günah, kabahat.
çârh	: çark, tekerlek, felek, gök.
çeşm	: göz.
dahl	: karışma, girme; nüfuz, te'sir

dâm	: tuzak, ağ.
dâmen	: etek.
dâr-ı fenâ	: dünya.
dehr	: dünyâ.
dek	: desise, hile.
der	: kapı.
der-gâh	: tekke.
dest-gir	: elden tutan, yardım eden.
devlet	: devlet, talih, mevki
dide	: göz.
dil	: gönül.
dil-ber	: gönlü alıp götüren güzel.
dil-dâr	: birinin gönlünü almış sevgili.
dil-rübâ	: gönül kapan, gönül alan.
dîvâne	: deli, budala, alık.
diyâr	: memleket, ülke.
ebrû	: kaş.
efgende	: yere atılmış.
efsûn	: büyü, sihir.
ehl	: sahip, mâlik.
enver	: daha nurlu, çok parlak
envâr	: ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.
esmâ	: isimler.
eşedd	: çok fazla şiddetli.
eşk	: gözyaşı.
etfâl	: çocuklar.
etvâr	: tavırlar, davranışlar.
eyyâm	: devirler, günler.
fariğ	: rahat.
fem	: ağız.
fettân	: fitne ve fesada teşvik eden.
firkat	: dostlardan ve sevdiği şeylerden ayrılış.
gâfil	: gaflette bulunan.

gamze	: süzgün bakış.
gark	: suya batma.
gerdân	: göğüs.
gerdun	: dünya, felek; dönen, dönücü
geşt ü güzâr	: gezip tozma, gezme.
gılmân	: bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler.
gîsû	: omuza dökülen saç.
gûş	: kulak, işitme, dinleme.
gurre	: parlaklık, başlangıç.
gussa	: üzüntü, keder.
gürûh	: cemâat, bölük, takım.
habbe	: tane, tohum, parça.
halas	: kurtulma, kurtuluş. Selamete erme.
halâvet	: tatlılık, şirin olmak.
halk	: yaratma, yaratılma, halk.
halvet	: تنها, baş başa kalma.
hamî	: himaye edici, himaye eden, koruyucu.
hânende	: okuyan, şarkı söyleyen.
harâmî	: hırsız, haydut.
haşr	: toplanma.
hayra'l beşer	: insanların hayırlısı.
hem-râh	: yol arkadaşı.
hırâm	: nazlı, edalı, salına sahna yürüyüş
hışm	: kızgınlık, öfke.
hicr	: ayrılık.
hicrân	: ayrılık.
himem	: 1. gayretler, emekler, çalışmalar, yüksek iradeler. 2. ermiş kimselerin te'sirleri.
hindû	: Hintli, ben, benek.
hoş-bu	: güzel koku.
hûn	: kan.
hûrşîd	: güneş.
hüsn	: güzel, iyi.

icmâl	: hûlâsa etmek, bir arada toplamak, biriktirmek, özetlemek.
iflâh	: selamete çıkmak, felaha kavuşmak.
ihrâk	: ateşe atmak, yakmak, yandırmak.
ihsân	: iyilik etmek.
inâyet	: lütuf, ihsân, iyilik, yardım.
inkisâr	: beddua etme, kırılma.
ins	: insan.
intizâr	: bekleme, gözleme.
izzet	: değer, kıymet.
kadd	: boy.
kasem	: yemin
katre	: damla, damlayan şey.
kemâl	: olgunluk.
kemân	: yay.
kemân-ebrû	: kemân kaşlı.
keremkâr	: kerem eden, lütfeden, cömert, bağışlayan.
kesb	: çalışıp kazanma.
kesret	: çokluk, bolluk..
keşân	: çekenler, çekiciler.
kevn	: varlık, var olmak.
kadd	: boy, bos.
kâh	: dağ.
kesret	: çokluk, sıklık.
kevser	: Âhirette Cennet'te Peygamber efendimize âit meşhûr nehir veya kıyâmet (hesâb) günü Cehennem üzerindeki Sırat köprüsü geçilmeden önce Peygamber efendimizin ve ümmetinin başına geldikleri meşhûr havuz.
kilk	: kâmiş kalem, kâmişden ok.
kudret	: kuvvet, güç.
kurb	: yakın olma, yakınlık.
kûy	: mahalle, köy.
lâl	: değerli bir taş, kırmızı dudak..
leb	: dudak.
lerze	: titreme, titreyiş.

leşker	: asker.
levh	: yassı, düz üzerine yazı yazabilen nesne.
lu'b	: oyun eğlence.
lutf	: ihsân, iyilik.
lü'lü-ü şehvâr:	iri inci.
mafiha	: o şeyin içinde olanlar.
mâh	: ay.
mâ'il	: eğilimli, istekli.
mecnûn	: deli, divâne.
medhal	: giriş, girilecek yer, başlangıç.
mefhar	: iftihar kaynağı.
meftun	: fitneye düşmüş, tutkun.
melâhat	: güzellik, yüz güzelliği.
melulâne	: acıklı ve mahzun bir halde.
menend	: benzer, eş.
mend	: kelimenin sonuna gelerek sahiplik anlamı veren edat.
merdân	: mertler.
mend-âne	: mertçe, erkekçe.
merdûm	: insan, adam.
meserret	: sevinç, şenlik.
mesrûr	: sevinçli.
me-vâ	: yurt, mesken.
meyân	: orta, bel.
mey-gûn	: şarap renginde olan
miftâh	: anahtar.
mihmân	: misalir.
mihnet	: zahmet, eziyet.
mihr	: güneş.
milk	: birinin tasarrufu altında bulunan şey, mülk.
mikrâz	: makas.
mir'at	: ayna.
murg-mürg	: kuş.
mu'tâd	: alışılmış.

mutalsam	: tılsımlı, büyü.ü.
mû(y)	: kıl.
mücellâ	: cilalı, parlatılmış, parlak.
mücrim	: suçlu
münevver	: aydınlatılmış, ışıklı.
mürüvvet	: insaniyet, mertlik, iyilik severlik.
müstecab	: kabul olunmuş.
nâ-dân	: cahil.
nâr	: ateş.
nâz	: kendini beğendirmek için takınılan yapmacık.
nazenin	: cilveli, oynak; narin.
nefha	: Güzel koku, rüzgarın bir kere esmesi, nefes, üfürme.
nev-cîvân	: taze, delikanlı.
nev-reste	: yeni bitmiş, yeni yetişmiş.
nezâket	: incelik, hassaslık.
nidâ	: çağırma, bağırma.
nigâh	: bakma, bakış.
nihân	: gizli, saklı.
niyâz	: yalvarma, yakarma, dilekte bulunma, isteme.
penâh	: sığınma, sığınacak yer.
perçem	: kâkül, tepede bırakılan saç.
perî-peyker	: peri yüzlü.
perîşân	: dağınık, karışık.
pertev	: ışık, parlaklık, yalım.
pervâne	: fırlıdak, geceleri ışığın etrafında dönen kelebekler.
pervâz	: uçma, uçuş.
peyker	: sima, yüz, çehre, surat.
pîr	: yaşlı, ihtiyar.
pîş	: ön, ileri.
pîşân	: en ileri.
pîşânî	: alın.
rah	: yol.
rahm	: acıma, esirgeme.

rahş	: gösterişli, güzel.
ra'nâ	: güzel, latif.
refik	: arkadaş, yoldaş.
reftâr	: gidiş, yürüyüş, hareket.
reâya	: bir kimsenin emri altında bulunanlar.
reh-nümâ	: yol gösteren.
re'sen	: doğrudan.
ricâl-i kibar	: büyük adamlar.
rişte	: iplik.
ruhsâr	: yanak.
ruz-ı cezâ	: insanların diriltilip, hesâba çekilerek amellerinin karşılığının verileceği gün; mahşer günü, kıyâmet günü.
sabâ	: gün doğusundan esen hafif rüzgâr.
safâ	: gönül şenliği, eğlence.
sâgar	: içki bardağı, kadeh..
sahavet	: cömertlik, el açıklığı.
seher-gâh	: seher vakti, sabahın erken saati.
sehî	: düz, doğru; fidan gibi boy.
ser	: baş, başkan.
serâpâ	: baştan ayağa kadar, baştanbaşa, bütün, hep.
sergerdân	: başı dönmüş, şaşkın, hayran.
seyr ü sefer	: gidiş, geliş.
sivar	: ata binmiş, binici.
sûy	: cihet, yön.
şâd	: sevinçli.
şâdî	: memnunluk, sevinçlilik.
şâne	: tarak.
şâyân	: münasip, lâyük, yakışır.
şeb	: gece.
şebbû	: şebboy, bir çiçek.
şeh-vâr	: hükümdara yakışacak sürette.
şekk	: kuşku, şüphe.
şekvâ	: şikâyet, sızıntı.

şem'	: mum.
şerer	: kıvılcımlar.
şerh	: açıklama.
şeriat	: doğru yol, Allahü teâlânın emirleri.
şûh	: hareketlerinde serbest.
şübbân	: gençler
taakkul	: akıl erdirmeye, hatırlama.
ta'alluk	: ilgili olma, ait olma, sevmeye, asılı olma.
tahrîr	: yazma, yazılma.
tâkat	: güç, kuvvet.
taksim	: bölme, parçalama.
tarâvet	: tazelik, taze olma.
tecellî	: görünme, belirme.
tedbir	: bir şeyi temin edecek veya önleyecek yol.
tefek্কür	: ibret alacak ve faydalanacak şekilde derin düşünme. Allahü teâlânın sıfatlarını ve nîmetlerini düşünme.
tefhim	: açıklama.
tehî	: boş, hünersiz, bilgisiz.
telhikâm	: üzgün, acılı
temâşâ	: bakıp seyretme.
te'sir	: bir şeyde eser ve iz bırakma.
teşne	: susamış.
tevekkül	: Allahü teâlâyâ teslim olma. Bir işe başlarken sebeplere yapıştıktan sonra Allahü teâlâyâ güvenme; kalbin, her işte Allahü teâlâyâ itimâd etmesi, güvenmesi.
tezvîr	: yalan.
tıfl	: küçük çocuk.
tîg	: kılıç.
tîr	: ok.
tübâ	: güzellik, iyilik.
turre	: alın saçı.
tûti	: papağan.
türâb	: toprak.

tüvân	: güç, takat.
ukbâ	: ahiret âlemi.
üftâde	: düşkün, bîçâre.
vâlâ	: yüksek, yüce.
varak	: yaprak.
vech	: yüz, sebep, ilgi.
vefâ	: sözünde durma, dostluğu sürdürme.
velâyet	: evliyâlık, velîlik makâmı, Allahü teâlâyâ yakın olma, gafletten uzak bulunma.
verd	: gül.
vird	: nâfile olarak devamlı yapılan ibâdet, tesbih ve duâlar.
visâl	: ulaşma, sevgiliye kavuşma.
vuslât	: kavuşma.
yâd	: hatırlama, anma.
yâr	: dost.
yârân	: dostlar.
yâre	: yara, bilezik.
zâhir	: görünen.
zahm	: yara.
zâr	: ağlayan, inleyen.
zârif	: güzel, şık.
zer	: altın.
zevâl	: sona erme.
zeyn	: süs, bezek.
zill	: gölge.
zîb	: zinet, süs; düzgün, iyi elbise.
zîbâ	: süslü.
zîr	: alt, aşağı.
zî-şân	: canlı, şerefli.
zîver	: süs, bezek.
ziyâ	: ışıık, aydınlık.

KAYNAKÇA

- Akbalık, E. (2015) *XIX. Asır âşıklarından Beşiktaşlı (Tokatlı) Gedâî: şâirliği ve şiiri üzerine bazı mülâhazalar*, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Cilt / Sayı LII
- Akman, E. (2011). *Kastamonu kaynaklarında Erzurumlu Emrah (Müntahabât-ı Eş'ar)*. (2. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları
- Akman, E. (2014). *Âşık Tokatlı Nûrî'nin yeni şiirleri ve şiir dili*. IV. Büyük Türk Dili Kurultayı'nda sunulmuş bildiri, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Artun, E. (2015). *Âşıklık geleneği ve âşık edebiyatı*. (7. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Aydın, İ. S. (2001). *Tokatlı Nûrî'nin şiirlerinde gelenek ve halk eğitimi unsurları*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Çobanoğlu, Ö. (2007). *Âşık tarzı edebiyat geleneği ve İstanbul*. (2. Baskı). İstanbul: 3F Yayınları.
- Cunbur, M. & Kaya, D. & Ünver, N. (2002), *Millî kütüphane yazmalar kataloğu (Cönkler)*. Ankara: Millî Kütüphane Basımevi.
- Dağlı, M. Y. (1943) *Bektaşî edebiyatından Tokatlı Gedâyî hayatı ve eserleri*, Maarif Kütüphanesi, İstanbul
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. (15. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Günay, U. (2015). *Türkiye'de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (1997). *Edebiyatımızda âşık kolları ve Şenlik kolu*. Türk Kültürü, (412), 499-508.
- Koz, M.S. (2009) Ahmet Şükrü Esen'e armağan. *Halk edebiyatı örneklerinden: Gedâyî, Derleyen: Tuna Oğlu Ahmet Şükrü, Hazırlayan: Sabri Koz*, İstanbul, Özal Matbaası.
- Köprülü, F. (2004). *Saz şâirleri*. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, F. (2012). *Edebiyat araştırmaları*. (5. Basım). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuşdemir, O. F. (2014, Eylül). *Tokatlı Gedâyî'nin tasavvufî şiirleri*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Tokat.

- Onay, A. T. (1933). *Âşık Tokatlı Nûrî*. Çankırı: Çankırı Matbaası.
- Özmen, İ. (1998). *Alevi-Bektaşî şiirleri antolojisi*, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı.
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*, Ankara, Akçağ.
- Rasim, Ahmet. (1997). *Muharrir bu ya*, İstanbul, MEB Yayınları.
- Sadettin Nüzhet. (1933). *Beşiktaşlı Gedâî*, İstanbul, Semih Lütfi Sühulet Kütüphanesi.
- Sakaoğlu, S. (1998). *Türk saz şiiri*. Türk Dünyası El Kitabı, 9(A.31/I), 369-400.
- Tatcı, M. (1998). *Yunus Emre divanı*, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı.
- Tatcı, M. & Yıldız, M. (2009). *Azîz Mahmûd Hüdâî divan-ı ilâhiyat*, İstanbul, H Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe sözlük*. (Yeni baskı). Ankara: TDK.
- Türk Dili Kurumu. (2012). *Yazım kılavuzu* (27. Baskı). Ankara: TDK.
- Yıldırım, D. (2000). Tarihi süreç içerisinde iletişim odakları, ağları ve işlevleri. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (10), 327-354.

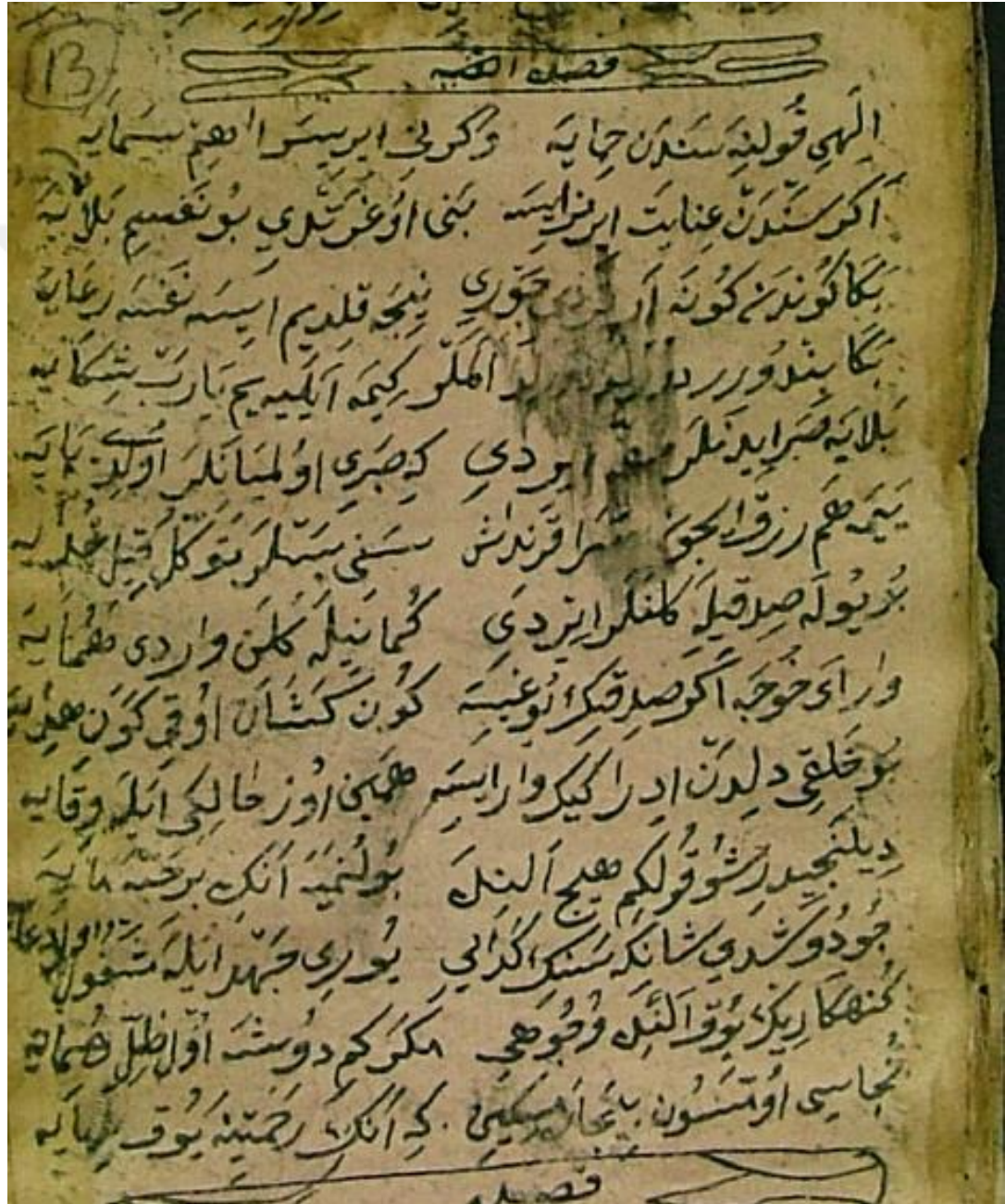
EKLER

Ek 1. Cönklerden Gedâî'ye Ait Yeni Şiirlerin Tıpkıbasımı

İlahiler

Şiir no: 1

06 Mil. Yz. Cönk 120, v. 13.

Şiir no: 2

06 Mil. Yz. Cönk 200, v. 31b, 32a

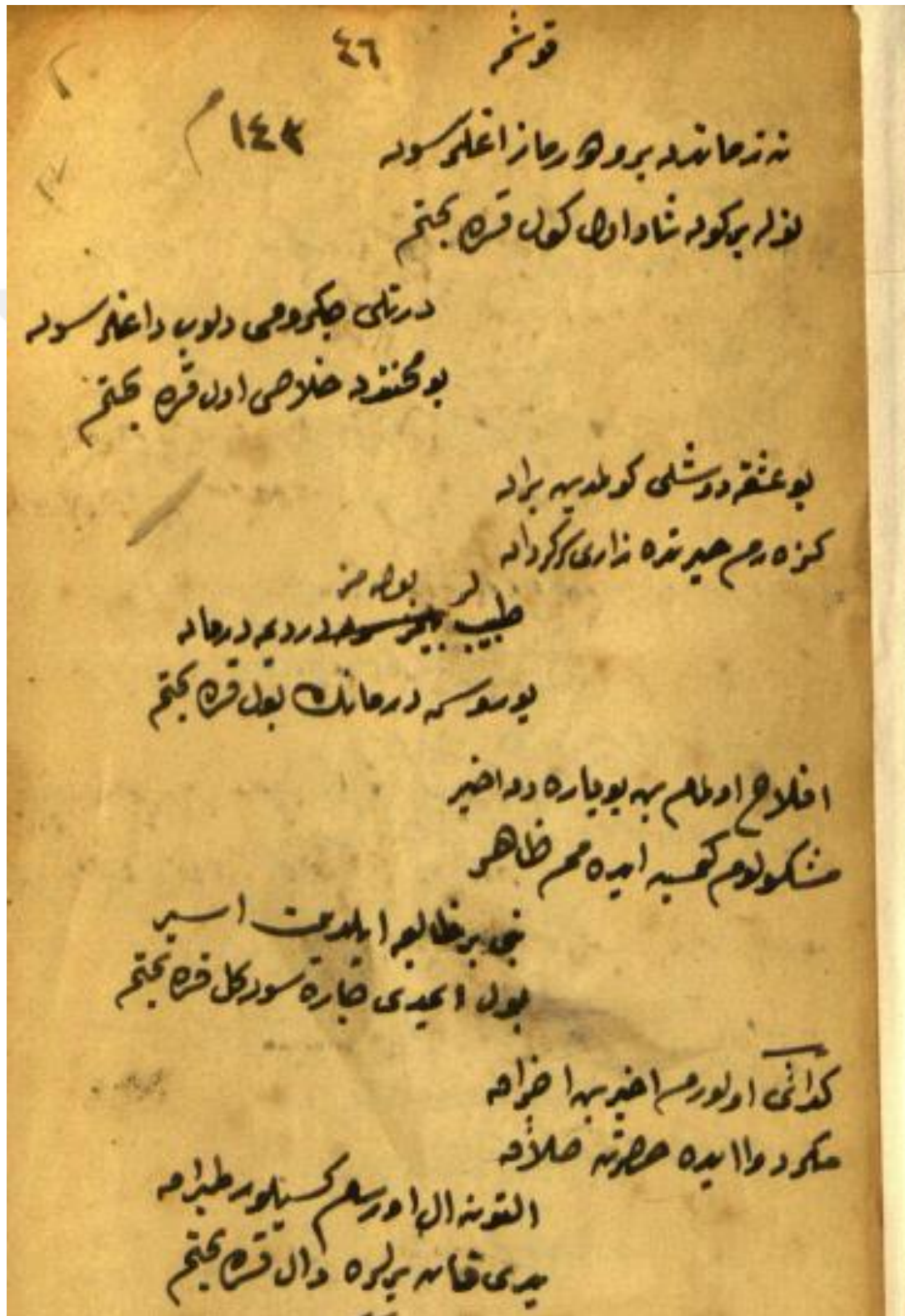
ادر کدی
 دقله ایله دوتلر دروسه اولان
 هغه نکل قیلر آه دروسه اولور
 سوکسیه طوبانر هو اولور او یور
 دروسه اولان درنه اولور او یور
 عاض اولان لذتی آله عاض
 شیطان ادرانر صانع قیه عاض
 هغه نکل قیلر آه دروسه اولور
 سوکسیه طوبانر هو اولور او یور
 دروسه اولان درنه کوره هالمشور
 ادره کوندر بر شخه کور شو
 ایستیا هلمه مولان اولور
 هغه نکل قیلر آه دروسه اولور
 کینر عیاله ادره یور
 اسحای ورد ادره یور

ادر کدی
 هغه نکل قیلر آه دروسه اولور
 سوکسیه طوبانر هو اولور او یور
 راست کلم او یور
 عزت اسم مسم دروسه اولور
 مر حمت ادره کدی قون
 هغه نکل قیلر آه دروسه اولور
 سوکسیه درانر هو اولور او یور

Koşmalar

Şiir no: 1

06 Mil. Yz. Cönk 293, v. 32b.

Şiir no: 2

06 Mil. Yz. Cönk 57, v. 28.

دیوانه کداس
 اس رحمت کاغذ روح سرور
 دونه سلطان بنه کوجنیه
 هکت نصائح دره دریاغ
 اس جانه ایچره جانم بنه کوجنیه

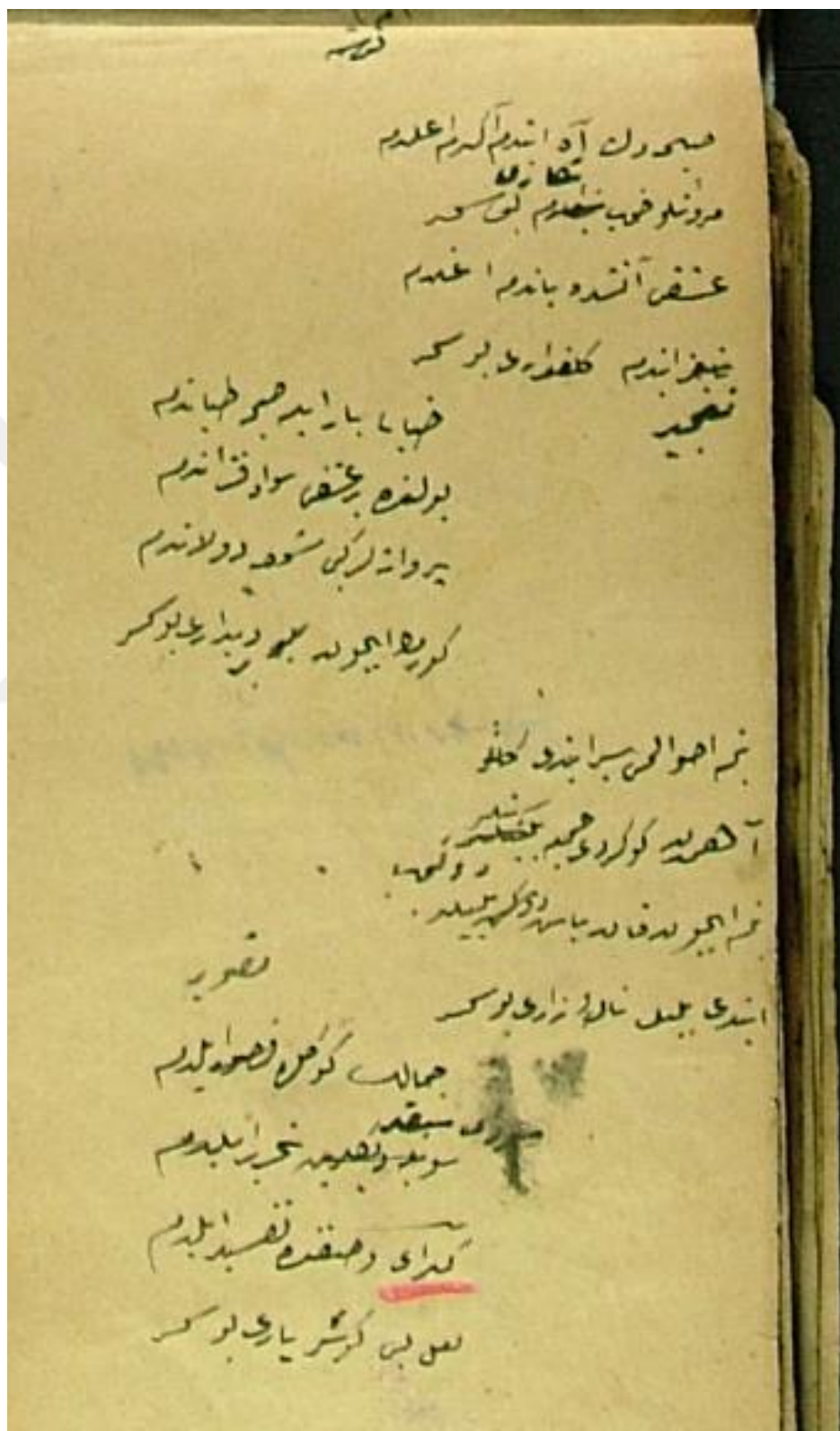
 اس بیلیر سکر قندی مکر
 یوزی خیا تبش ندر بداندور
 یوز جانه دجکر هم یوز کوز
 صابونده هر قانم بنه کوجنیه

 باغشله نفعه کاغذ جرم عیان
 دولن شاهانم شاه دور
 قیوکره یکسانم کجا خیر
 دهری بیجانم بنه کوجنیه

 کدایی نالینه باغه حاله
 بکرم دیالینه دشمخ آینه
 اول جمالینه صول جمالینه
 دانی خیرانم بنه کوجنیه
 نیت

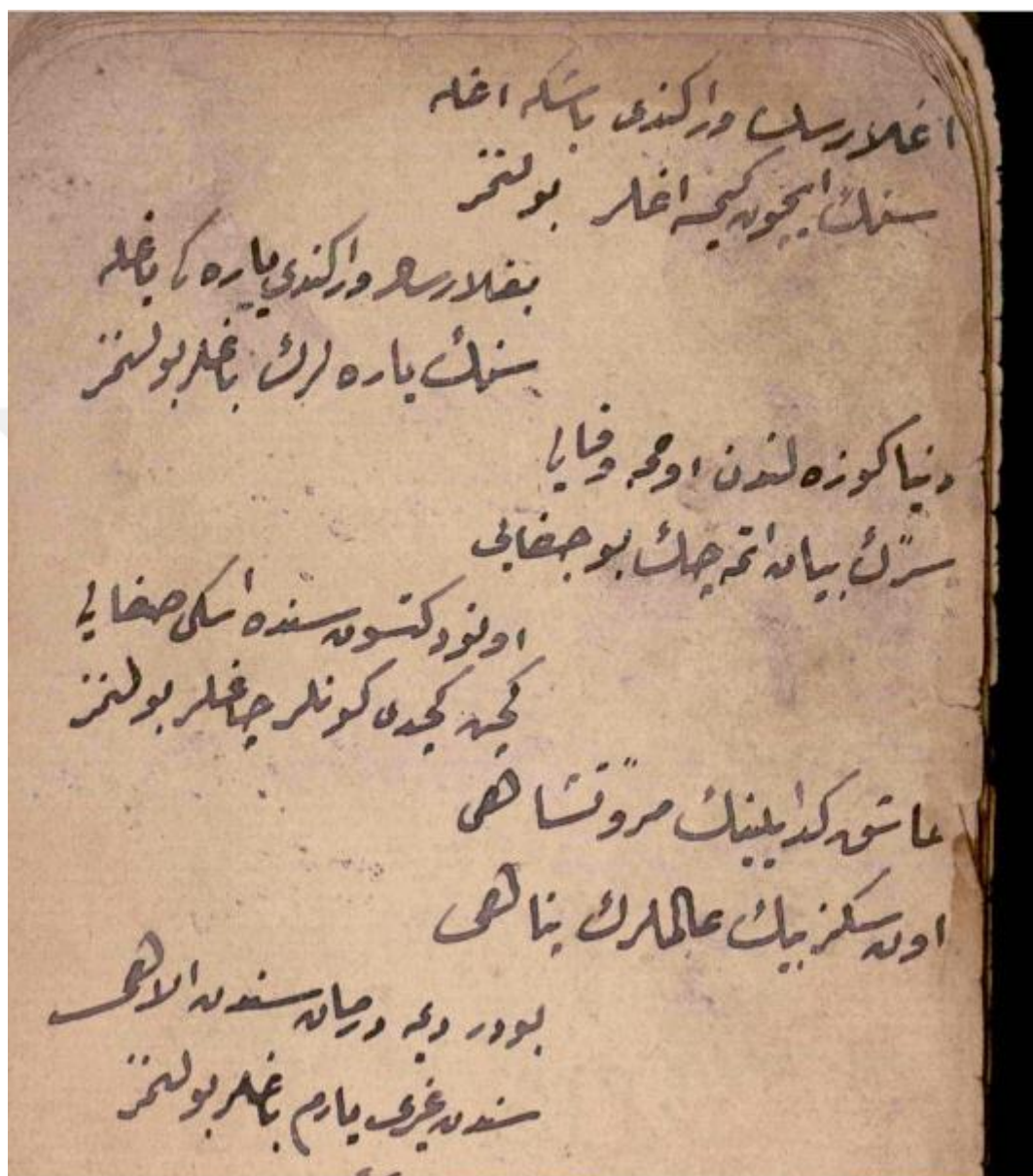
Şiir no: 3

06 Mil. Yz. Cönk 158, v. 39b.

Şiir no: 4

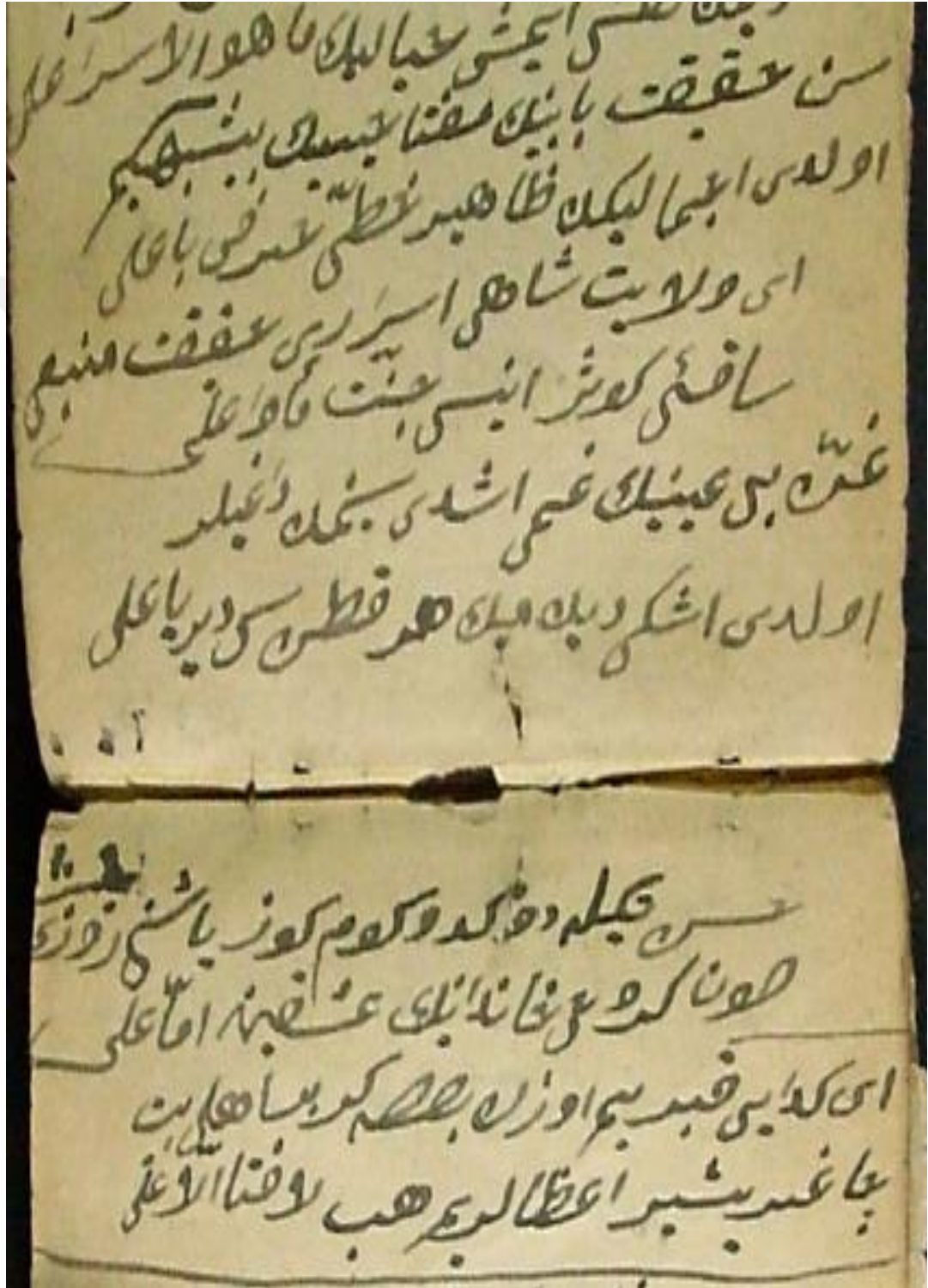
06 Mil. Yz. Cönk 203, v. 61b.

Aruzlu Şiirler

Divan-Şiir no: 1

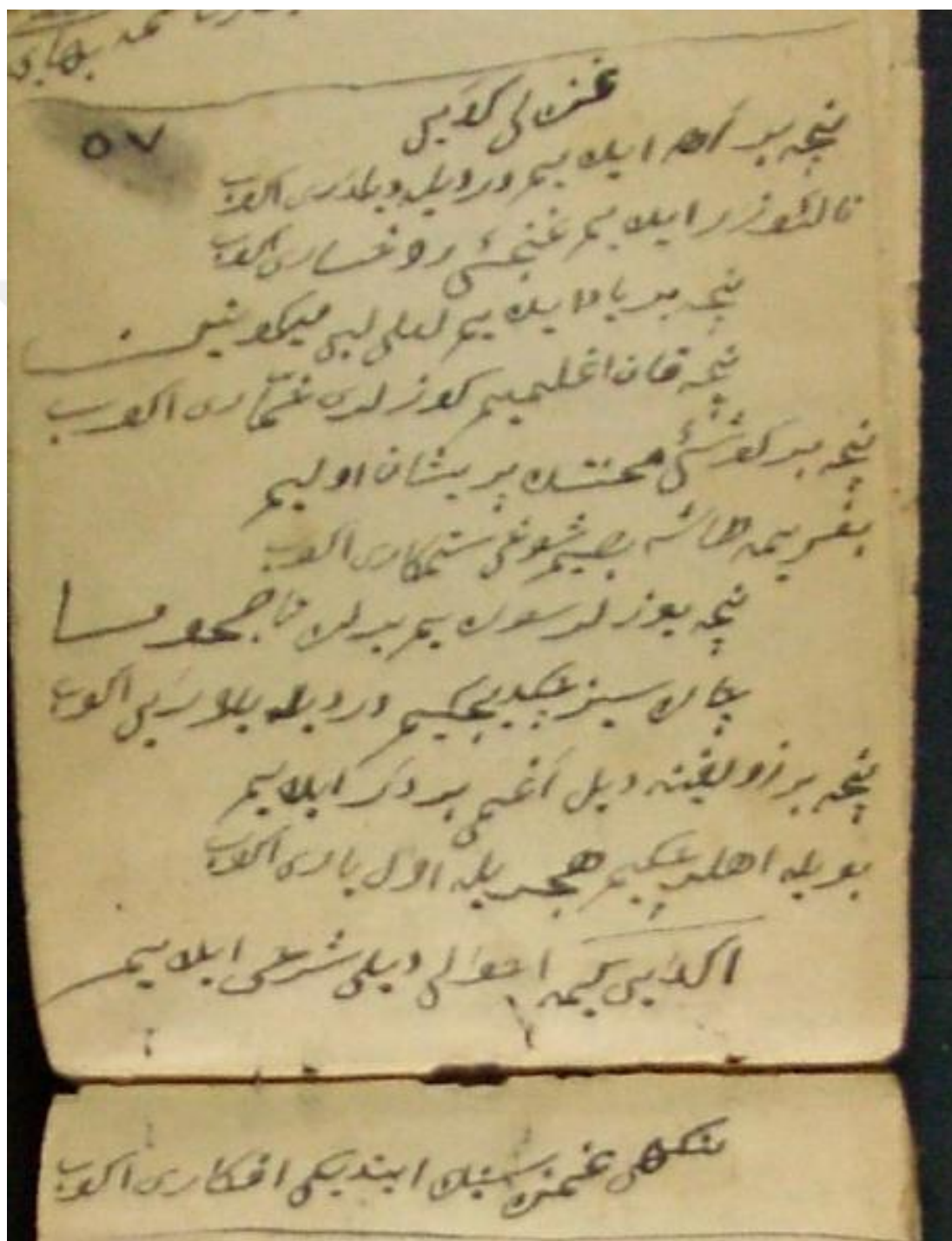
06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 86b.

Gazeller

Şiir no: 1

06 Mil. Yz. Cönk 22, v. 87b.

Şiir no: 2

06 Mil. Yz. Cönk 187, v. 48.

۶۸

غزل

صبح خورشید جهان بر توی رخسارند
 شمع آنکیز فلک لعل دیدارند
 او به مرآت محمد لکھم به کم سده
 کورینا به جهان کورین صورت انوارند

حال و حسره سراپا نده و رای شرای عشق
 که نه مدخل یوسف چه سده وارند
 او بارید خواب عمده بدنی تار و زایل
 کورین نقیض جبریل گرفتارند

اسک چشمه افان خون جگر باره
 لب لعلک امل لولود شرورند
 قدمه خال کدائی قورنه صم ابله
 کیو کونند که سده عتبه غفارند

Şiir no: 3

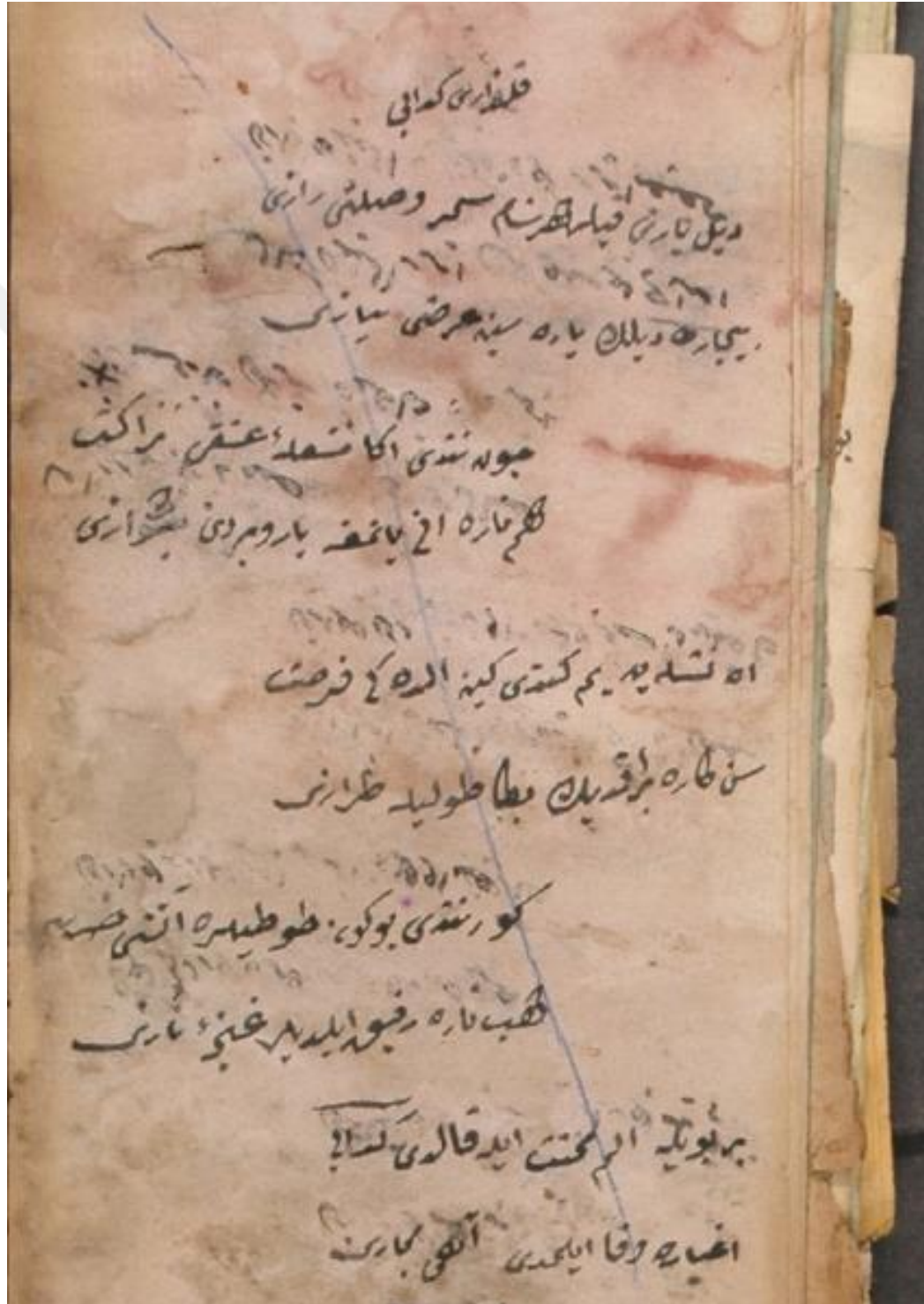
06 Mil. Yz. Cönk 232, v. 10a

Kalenderi

Şiir no: 1

06 Mil. Yz. Cönk 156, v. 60b.

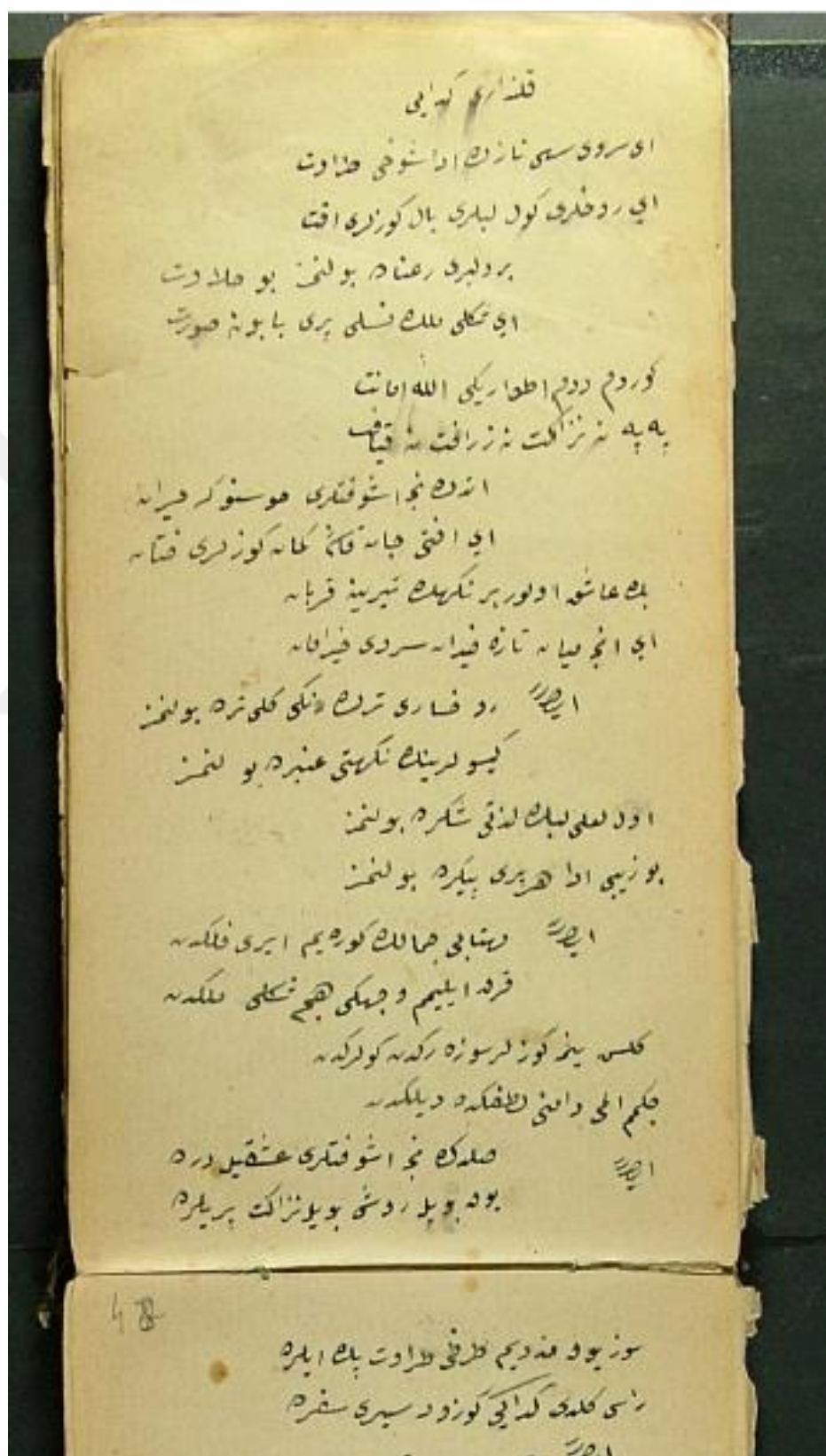
Şiir no: 2

06 Mil. Yz. Cönk 135, v. 42b.

فلذائ
 شکوایدهم کبیه بوجری فلکده
 داس غبنه اولدم اسیرتیه رکنه
 کلوزدم اکریله ایلم دارقانه
 بیک لعلیه آلداننده اندی بنی رکنه
 منزه اولدی کوردم دهه کلنه
 مرور اولر حبه وارمی عجب برکله کلنه
 خلعه اندی خدا آدم برصدنی زردنه
 زردنره حبار اینکه کوندردی فلکده
 عاقله بود آرمه کورده زان صفانه
 فرزندلیم هله دهه کلوب سهره کلنه
 اولدم فلکک جوبینه به راضی کدانی
 جباری وفاراری بولوب کذب کلنه
 اسلم بیله قانه آقور دیره لردم
 اوکلنک لکون شهرام جبار دندی کورنه
 ۱۳۵

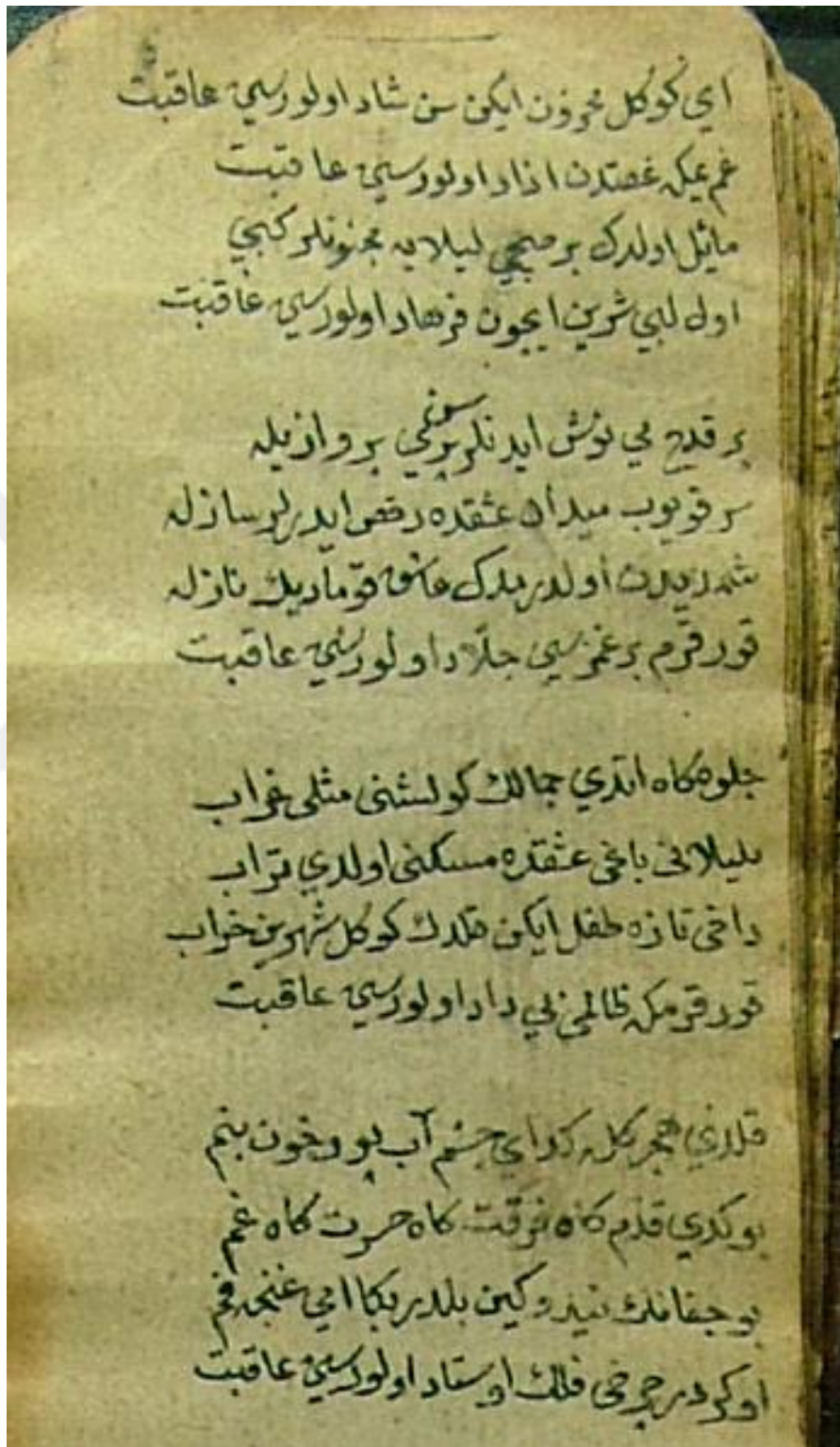
Şiir no: 3

06 Mil. Yz. Cönk 136, v. 47b.

Murabba- Şiir no: 1

06 Mil. Yz. Cönk 144, v. 19.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ahmet Hamdi SALBAŞ

Doğum Yeri ve Yılı : Kırıkkale /1973

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : ahmetsalbas@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Kırıkkale Lisesi

Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1995-1999)

Yüksek Lisans : Kastamonu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Halk Edebiyatı Bilim Dalı

Meslekî Tecrübe

İş Yeri : T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Kırıkkale Cumhuriyet Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İş Yeri : Kastamonu Polis Meslek Yüksek Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İş Yeri : T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Kastamonu Fen Lisesi Müdür Başyardımcısı

İş Yeri : T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Kastamonu Fen Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni (hâlen)